nuenen

Nuenen is een 'bomenbolwerk'

Bestuurlijk document

Bomenbeleidsplan gemeente Nuenen c.a.

V&T Kring

Nuenen is een 'bomenbolwerk'

Bestuurlijk document

Bomenbeleidsplan gemeente Nuenen c.a.

Opdrachtgever: gemeente Nuenen
Projectleider: H. Polderman
Opdrachtnemer: V&T Kring B.V.
Projectleider: B. Tooren

Inhoudsopgave

1 Inleiding ... 2
1.1 Aanleiding ... 2
1.2 Doel, aard en status van het bomenbeleidsplan ... 2
1.3 Typering en begrenzing plangebied ... 2
1.4 Leeswijzer plan ... 3
2 Inventarisatie ... 4
2.1 Gemeente in historisch perspectief ... 4
2.2 Ontwikkelingen door de jaren heen ... 4
2.2.1 Algemeen ... 4
2.2.2 Nuenen c.a. ... 5
2.2.3 Het historische weefsel van Nuenen c.a. ... 6
2.2.4 De moderne verkeersstructuur ... 6
2.3 Huidig beleid en beheer in gemeente Nuenen c.a. ... 6
2.3.1 Beleid ... 6
2.3.2 Regulering en Handhaving ... 7
2.3.3 Beheer ... 7
2.4 Antropogene landschapselementen ... 7
2.5 Achterstallig onderhoud ... 7
2.6 Waardevolle en gelegenheidsbomen in de gemeente Nuenen, Gerwen en Nederwetten ... 7
2.7 Ecologie ... 8
2.8 Waardering en beleving door bewoners ... 8
3 Analyse en visie ... 9
3.1 Inleiding ... 9
3.1.1 SWOT-analyse* ... 9
3.1.2 Visie ... 9
3.2 Structuur ... 9
3.2.1 Analyse op de structuur ... 9
3.2.2 Uitgangspunten voor de visie op de bomenstructuur ... 10
3.2.3 Visie op de bomenstructuur ... 11
3.3 Inrichting ... 13
3.3.1 Analyse op de inrichting ... 13
3.3.2 Visie op de inrichting ... 13
3.4 Instandhouding ... 15
3.4.1 Analyse op de instandhouding ... 15
3.4.2 Uitgangspunten voor de visie op de instandhouding ... 16
3.4.3 Visie op de instandhouding ... 16
4 Strategie ... 17
4.1 Structuur ... 17
4.1.1 Identificatie ... 17
4.1.2 Vaststelling ... 19
4.1.3 Opname in bestemmingsplannen en andere beleidsplannen 19
4.2 Inrichting ... 20
4.2.1 Profiel historische linten ... 20
4.2.2 Profiel moderne structuren ... 20
4.2.3 Profiel wijkontsluitingswegen ... 21
4.2.4 Inrichting binnen de cellen ... 21
4.2.5 Inrichting ecologische structuren ... 21
4.2.6 Inrichting parken ... 22
4.2.7 (Her)inrichtingsprocedure ... 22
4.2.8 Koppeling bouwvergunning / kapvergunning ... 23
4.3 Instandhouding ... 23
4.3.1 Opstellen beheerplan ... 23
4.3.2 Vormgeven regulering voor bomen ... 23
4.3.3 Handhaving formuleren ... 24
5 Epiloog ... 25
5.1 Historische structuur ... 25
5.2 Moderne structuur ... 25
5.3 Wijkontsluitingen ... 25
5.4 Cellen ... 26
5.5 Ecologische structuren ... 26
5.6 Parken ... 26
5.7 Waardevolle en gelegenheidsbomen ... 26
5.8 Bomenbolwerk? ... 26
6 Implementatie ... 27
7 Naschrift ... 29
7.1 Deelnemerslijst ... 29
7.2 Dankwoord ... 29
8 Bijlagen ... 30
8.1 Overzichtskaart structuren ... 30
8.2 Kaart waardevolle en gelegenheidsbomen ... 31
8.3 Verklarende woordenlijst ... 32

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Steeds meer komt het bomenbestand van de gemeente Nuenen c.a. in het gedrang door intensivering van verkeer, verbreding en aanpassing van wegen, het graven van sleuven voor kabels en leidingen en stedenbouwkundige aanpassingen. Voor de gemeente Nuenen c.a. is het bomenbestand een kostbaar erfgoed, niet in de laatste plaats vanwege de cultuurhistorische waarde. De zorg voor dit erfgoed vormt de aanleiding tot het beschrijven van een onderbouwd en gedragen bomenbeleid.
De gemeente Nuenen heeft de intentie uitgesproken de bomenstructuur te willen vastleggen en instandhouden binnen vooraf vast te stellen – integrale – randvoorwaarden met de nodige flexibiliteit. Dit is gebaseerd op de visie:

Nuenen is een 'bomenbolwerk'.

1.2 Doel, aard en status van het bomenbeleidsplan

Het beleidsplan bomen voor de gemeente Nuenen c.a. heeft als doel: Het duurzaam instandhouden van een gezond en gevarieerd bomenbestand en boomstructuren die belangrijk zijn voor het straatbeeld en de oriëntatie.

In het beleidsplan wordt een kader beschreven waarbinnen ontwikkelingen in de openbare ruimte moeten worden vormgegeven. Het geeft vorm aan de ambities op het gebied van Ruimtelijke Ordening en wegbeheer, maar stelt ook randvoorwaardelijke kaders voor de vervulling van deze ambities. Ten behoeve van de kwaliteit en draagvlak voor de beleidsvisie is een klankbordgroep ingesteld, die gedurende de totstandkoming van het beleidsplan de gemeente heeft geadviseerd.

Het bomenbeleidsplan is geen vrijblijvende formulering maar een bindend kader waarbinnen besluiten die betrekking hebben op de openbare ruimte (bijvoorbeeld bestemmingsplannen, gemeentelijk rioolplan, verkeersstructuurplan, etc.) genomen worden. Ook voor regulering en handhaving met betrekking tot het bomenareaal worden binnen het beleidsplan handvatten aangereikt.

Het plan heeft een geldigheidstermijn van tien jaar, ingaande in 2003, dus tot en met 2012 en geeft de uitgangspunten voor het duurzaam instandhouden van een gezond en gevarieerd bomenbestand weer.
Het plan dient tussentijds geëvalueerd te worden en een herziening te krijgen uiterlijk in 2011.

1.3 Typering en begrenzing plangebied

De gemeente Nuenen, Gerwen en Nederwetten (Nuenen, cum annex ofwel het bijgevoegde, kortweg c.a.) ligt aan de oostelijke oever van de Dommel en ingebed tussen de stedelijke gebieden van Eindhoven en Helmond. De gemeente telt ca. 23.000 inwoners.
De zandgronden waar Nuenen, Gerwen en Nederwetten op liggen zijn al vroeg in gebruik genomen omdat deze eenvoudig ontginbaar waren. Hierdoor heeft de gemeente een oude historie. Oude structuren hebben latere ontwikkelingen overleefd. Daardoor is de cultuurhistorische waarde van het plangebied groot.

Het bomenbeleidsplan heeft betrekking op het beleid voor de bomen binnen de bebouwde kommen van de gemeente Nuenen c.a. Daarnaast worden ook de verbindende assen tussen de kerkdorpen meegenomen in het plan. Ook zullen in dit plan aspecten worden beschreven wat betreft de instandhouding van het particuliere bomenareaal, voor zover dit van belang is voor de aankleding van de openbare ruimte. Tevens kunnen hierbij aspecten als dendrologie en ecologie als criterium gelden.

1.4 Leeswijzer plan

Het bomenbeleidsplan kent twee versies: het basisdocument en het bestuurlijk document. Het onderscheid zit in de tekst: volledig (ten behoeve van de ambtelijke uitvoering) of samenvattend (voor de bestuurlijke besluitvorming).

In het bomenbeleidsplan is een stapsgewijze opbouw te onderscheiden:

I. Inventarisatie;
II. Analyse, visie, strategie en epiloog;
III. Implementatie.

Zowel het basisdocument als het bestuurlijk document volgen deze opbouw. Voor u ligt het bestuurlijke document.

In de rapportage wordt gesproken over stedenbouwkundige cellen, wijken en blokken*.
De stedenbouwkundige cellen zijn de kleinste eenheden: de duidelijk herkenbare groepen van woningen uit eenzelfde periode en direct bij elkaar in de buurt gebouwd. De wijken worden gevormd door de koppeling van deze cellen die een geheel vormen uit een bepaalde periode, vaak met een eigen naam en gescheiden door doorgaande wegen.

In het beleidsplan komen vaktermen voor die doorgaans gebruikt worden in stedenbouw en beheer. Deze termen zijn voorzien van een asterix (*) en worden verklaard in de begrippenlijst aan het eind van de notitie.

2 Inventarisatie

2.1 Gemeente in historisch perspectief

De gemeente Nuenen, Gerwen en Nederwetten bestaat uit drie kerkdorpen.
In de uitgiftebrief van de hertog van Brabant, gedateerd 4 december 1300, gericht aan de inwoners van "Nune" en "Gherwen", zijn de gemeentegrenzen beschreven. In 1821 is Nederwetten aan de gemeente Nuenen-Gerwen toegevoegd. De naam Nuenen, vroeger ook geschreven als Nuenhen of Nuenheim, is een samentrekking van nuen ("nieuwe") en heim ("woonplaats") en betekent daardoor "*nieuwe woonplaats*". De naam is omstreeks het einde van de 13e eeuw ontstaan. (Zie boek van J. Coenen: "Gegeven Sint Barbara 1300").

2.2 Ontwikkelingen door de jaren heen

2.2.1 Algemeen

Als gekeken wordt naar de ontwikkeling van de openbare ruimte dan is deze ruimte te vergelijken met het vatenstelsel van een menselijk lichaam. Vanuit het hart vertakt zich het systeem op een logische en heldere wijze tot in de kleinste geledingen.
Er is sprake van een duidelijke ordening van hoofdslagader tot aan de minuscule haarvaatjes. Voor de openbare ruimte geldt hetzelfde, maar daar komt nog één aspect bij; de vormgeving en esthetische kwaliteit (waaronder de typologie).
Wanneer het stelsel van openbare ruimte op logische wijze wordt opgezet en ingericht, is er sprake van een goede leefbaarheid, oriëntatie en herkenbaarheid. Het (verkeers)gedrag wordt er positief door beïnvloed, waardoor er onder andere sprake is van een min of meer 'automatische' (verkeers)veiligheid. Mensen gedragen zich op logische wijze en zijn in die zin meer voorspelbaar in hun gedrag, waardoor er een afname ontstaat van (bijna) ongelukken, irritatie en agressie.

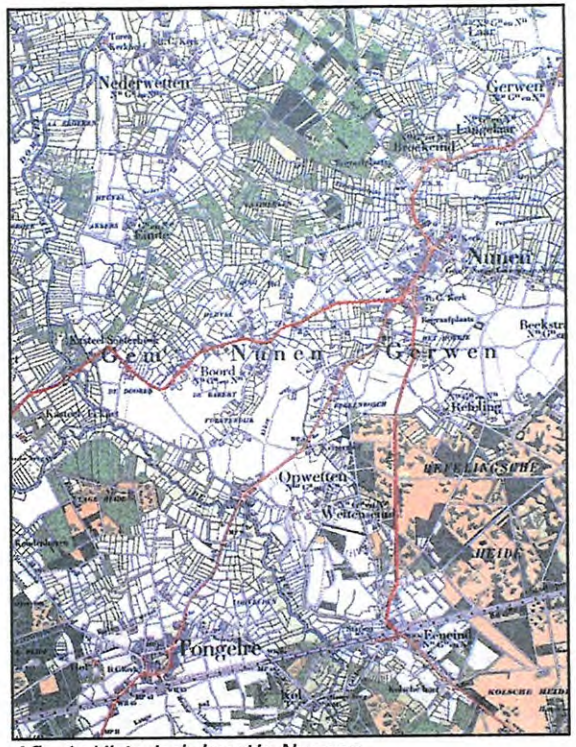

Afb. 1: Historisch kaartje Nuenen

Ook sociale veiligheid, bestrijding kleine criminaliteit en vandalisme is gebaat bij een helder ingerichte openbare ruimte. Het is van zeer groot belang dat de (historisch) stedenbouwkundige structuur, de architectuur en de inrichting van de openbare ruimte in relatie tot elkaar beschouwd worden. Ze zijn immers onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Ook – en vooral – gezien vanuit een historisch perspectief is deze opbouw (het vatenstelsel) van origine aanwezig. Ook daar waar er sprake is van een ernstige verstoring van de oorspronkelijke structuren is het mogelijk het herstelproces (via esthetisch beheer) in gang te zetten. De radiale verbindingen van en naar omliggende historische kernen vormen karakteristieke lange linten.

Ze zijn vaak eeuwen oud en bezitten in hun vormgeving een soort 'ziel'. De historische linten liggen meestal op een logische plek en zijn overwegend kleinschalig en organisch van karakter. Naarmate men de kern of het centrum nadert versmalt en intensiveert het functionele en ruimtelijke beeld.

Afb. 2: Boord (wat eens was...)

Belangrijke bakens in het landschap worden gevormd door de kerkgebouwen en vooral de kerkspitsen en torens. Hierdoor ontstaat een automatische en natuurlijke herkenning en oriëntatie. Dit soort mechanismen werkt tot op de dag van vandaag, uitgezonderd in die plaatsen waar men gedwongen omleidingen of ringsystemen heeft aangebracht. De belangrijke gebouwen van een stad en kleine kern dienen altijd aan een belangrijke openbare ruimte te staan. Het gemeentehuis, een kerk, een bibliotheek of museum staat bijvoorbeeld aan de markt, de brink, de hoofdstraat, een plein, een park. Wanneer men de titel 'historisch perspectief en cultureel erfgoed' gebruikt, heeft men het vooral over de historische bebouwing en vooral de zwaartepunten (bijvoorbeeld de monumenten) daarbinnen. Echter, de openbare ruimte maakt even goed deel uit van het onlosmakelijk verbonden samenspel van vormgevende disciplines.

2.2.2 Nuenen c.a.

De historische linten van de kern Nuenen bestaan uit de Broekdijk, Opwettenseweg, Geldropsedijk, Boordseweg, Parkstraat, Park, Berg, Beekstraat, Papenvoort, Oude Kerkdijk en Lyndakkers. Het betreft de lange doorgaande verbindingen met de omliggende kernen. Vaak staat er laanbeplanting langs deze routes. Het karakter van deze linten is vanaf het moment van ontstaan van de routes, in een sluipend proces, ingrijpend veranderd. Van een simpel zandweggetje via puinverharding naar bestrating en een soort totale verstening in de kern van Nuenen. Op dit moment is de centrale hoofdstraat overvol aan het raken. De bestrating rukt langzaam maar zeker op van gevel tot gevel. De huidige indeling bestaat uit een rijweg en parkeerstroken met een aanliggend trottoir aan weerszijde.
De grote bomen staan feitelijk 'klem' in de bestrating, ondergrondse infrastructuur en bebouwingen. De oorspronkelijke laanbeplanting is verbrokkeld geraakt (uitval vanwege kabels, rioleringen, verkeerstrillingen en gesloten verhardingen). Van één doorgetrokken groene lijn is weinig sprake meer. Uitzonderingen hierop zijn Boordseweg en Lyndakkers.
De opbouw van buiten naar binnen, zijnde van breed naar smal, van open naar besloten, van groen naar stenig is nauwelijks nog te herkennen. Het evenwicht tussen schaal en maat van bebouwing en de inrichting van de openbare ruimte is in een sluipend proces scheef gegroeid.

Behalve de linten zijn ook de driehoekige karakteristieke open ruimtes vanuit cultuurhistorisch perspectief van belang. De oorspronkelijke driehoekjes die gespaard zijn kunnen worden gevonden op de volgende locaties:

- Berg – Papenvoort (de linde);
- Boord – Boordseweg;
- Park;
- Lissevoort – Broek.

2.2.3 Het historische weefsel van Nuenen c.a.

Het fijnmazige weefsel bestaat op hoofdlijnen nog wel, maar daar waar de latere uitbreidingen ontstaan zijn, is er nauwelijks nog sprake van historisch weefsel. Hier en daar treft men nog flarden aan. Het hoofdstelsel is grotendeels in takt. Aan de noordwest zijde is tijdens de uitbreidingen in de jaren vijftig en zestig vaak het historische weefsel opnieuw gebruikt in het stedenbouwkundig plan. Hierdoor is een helder stratenpatroon ontstaan of eigenlijk behouden. Het is echter niet mogelijk de historische straten van die uit de periode 1950 – 1960 te onderscheiden. In de uitbreidingen aan de zuidoost- en noordoostzijde is van dit historische gegeven minder vaak gebruik gemaakt. In die gebieden zijn de historische flarden vanaf kaart of luchtfoto te herkennen. Soms worden ze hier en daar als langzaam verkeersroute gebruikt.

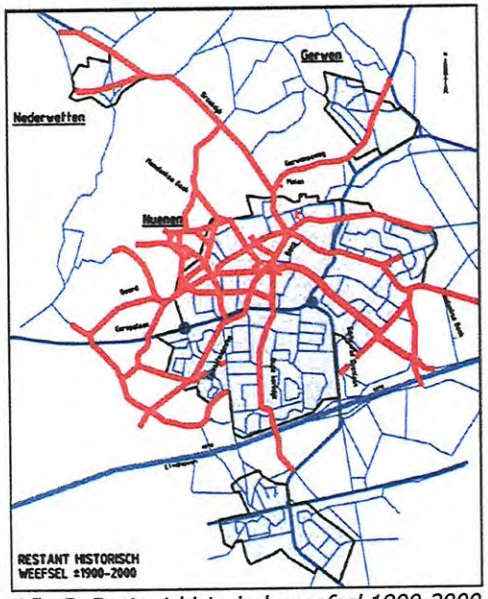

Afb. 3: Restant historisch weefsel 1900-2000

2.2.4 De moderne verkeersstructuur

Het nieuwe verkeerssysteem, bestaande uit de Smits van Oyenlaan, Europalaan en Collse Hoefdijk, is ontstaan in de jaren zeventig en tachtig. Dit zeer herkenbare systeem is niet over het historische radiale ontsluitingssysteem gelegd. Op heldere wijze ligt het ernaast, waardoor het oorspronkelijke bespaard is gebleven. Op fraaie wijze bestaat nu de tegenstelling tussen oud en nieuw. Ze vormen een helder en herkenbaar contrast ten opzichte van elkaar. Dit gegeven zou volledig benut worden, indien men de inrichting volslagen tegengesteld kiest.

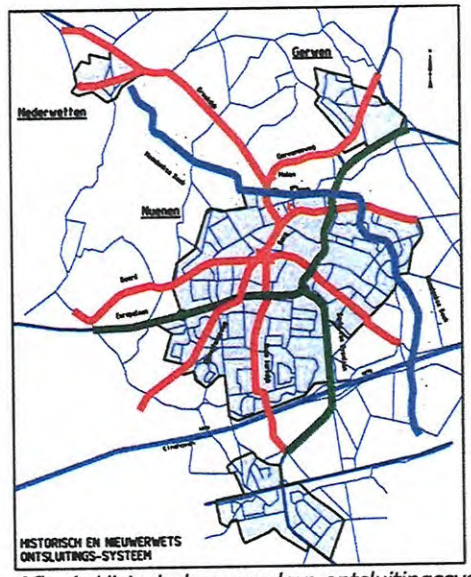

Afb. 4: Historisch en modern ontsluitingssysteem

2.3 Huidig beleid en beheer in gemeente Nuenen c.a.

2.3.1 Beleid

Naast de stedenbouwkundige basis (zoals omschreven in de vorige paragraaf) vormt het reeds vastgestelde beleid een belangrijk uitgangspunt. In de gemeente Nuenen c.a. zijn met betrekking tot bomen verschillende beleidsdocumenten van belang.

Deze hebben als uitgangspunt gefungeerd voor de op te stellen visie en strategie:

- Structuurplan (mei 1999; aangepast januari 2002);
- Verkeersveiligheidsplan (juni 2000);
- Landschapsonderzoek – Natuuronderzoek Tangenten Eindhoven (1995);
- Landschapsbeleidsplan Gemeente Nuenen c.a. (1996);
- Bestemmingsplan Buitengebied - Nota aanvullend onderzoek en wensbeelden gemeente Nuenen (november 1998);
- Rapport Arcadis – Visuele inspectie 1000 laanbomen langs zes doorgaande wegen (2000);
- Rapport Arcadis – Nader onderzoek conditie en stabiliteit eiken Boord en Boordseweg (2001);
- Gemeentelijk Rioleringsplan GRP.

2.3.2 Regulering en Handhaving

Voor de instandhouding van het bomenareaal in de gemeente Nuenen c.a. is met name de APV een belangrijk instrument:

Algemeen Plaatselijke Verordening (APV*)
In de APV is een afdeling opgenomen voor 'het bewaren van houtopstanden*' in de gemeente. In principe is een vergunning van burgemeester en wethouders benodigd om een houtopstand te vellen. Hiervoor is een aantal uitzonderingen aangegeven waarvoor geen vergunning vereist is.

2.3.3 Beheer

Voor het onderhoud van het bomenbestand wordt onderscheid gemaakt tussen de jonge aanplant (bomen jonger dan plm. 20 jaar) en oudere bomen. In principe worden alleen de jonge bomen structureel onderhouden. Oudere bomen worden jaarlijks geïnspecteerd. Aan de hand van de inspectie wordt een jaarlijks onderhouds-/ snoeiplan opgesteld.
Boomvervanging vindt via jaarlijkse schouw plaats. Hieraan ligt nog geen programma ten grondslag. De initiëring wordt bepaald door een visuele inspectie waar de vitaliteit en uitval bepalend zijn.

2.4 Antropogene landschapselementen

Landschapselementen die door de mens zijn aangebracht in relatie tot de functie die het landschap krijgt, worden antropogene elementen* genoemd. De functie die het landschap in het verleden gekregen heeft voor wat betreft grondgebruik, bebouwing, wegen, cultuurhistorische en archeologische elementen is sterk gerelateerd aan de ondergrond. Zo zijn de oude lintbebouwingen op de hogere gronden neergezet en is van daar uit het landschap ontgonnen en in gebruik genomen. Deze ontwikkeling is in gelijke tred gegaan met de ontwikkeling van de beplanting. Hiermee is een koppeling gemaakt met de huidige vorm van laan- en boombeplanting en dus met haar historie.
Niet in de laatste plaats heeft de overheid een sturende rol gespeeld in de soortkeuze van beplantingen; oorspronkelijk vanuit functionaliteit en later ook vanuit esthetisch oogpunt.

Om het bomenareaal in beeld te krijgen zijn inventarisaties uitgevoerd. Deze inventarisatie is terug te vinden in het basisdocument.

2.5 Achterstallig onderhoud

In de gemeente Nuenen c.a. is lokaal achterstallig onderhoud aan bestratingen en riolering. Hieraan wordt gewerkt door het uitvoeren van reconstructies en het herinrichten van straten waarbij alle disciplines, met name bestratingen, riolering, openbare verlichting en groen, worden betrokken. Deze werken kunnen gevolgen hebben voor de instandhouding van bomen en houtopstanden.

2.6 Waardevolle en gelegenheidsbomen in de gemeente Nuenen, Gerwen en Nederwetten

Deze door de raad vastgestelde lijst is opgesteld in april 1992, aangepast in februari 1995 en geheel herzien en bijgewerkt in februari 2003. Deze lijst wordt in de APV* aangeduid als lijst met Waardevolle Tuin- en Erfbomen.
Door capaciteitsgebrek vindt momenteel nog geen handhaving plaats op de naleving van de regelgeving in de APV.

2.7 Ecologie

De ecologie in de jaren zeventig en tachtig bestond uit de aanleg van waterpartijen en groenverbindingszones.
De Hooijdonkse Beek is door de provincie als ecologische structuur* aangewezen. Met betrekking tot de ontwikkeling van een visie is het van belang de ecologie mee te wegen. Zie meer hierover in het hoofdstuk Analyse en visie.

2.8 Waardering en beleving door bewoners

De gemeente heeft een enquête gehouden onder de bewoners, waarin hen gevraagd werd naar de ervaringen rond het bomenbestand. De respondenten (94!) waren over het algemeen enthousiast over het groen en met name de bomen in de gemeente. Opvallend vaak wordt de omgeving van de Andrieskerk genoemd. Vooral grotere en oudere bomen krijgen een hoge waardering. Indicatief voor de aard van beleving is het frequente gebruik van kwalificaties als karakteristiek, mooi, groen, heerlijk, lommerrijk, prachtig, rustgevend en verkoelend in de zomer.
Zaken die volgens de respondenten voor verbetering vatbaar zijn liggen voornamelijk op het vlak van handhaving, beheer en communicatie.

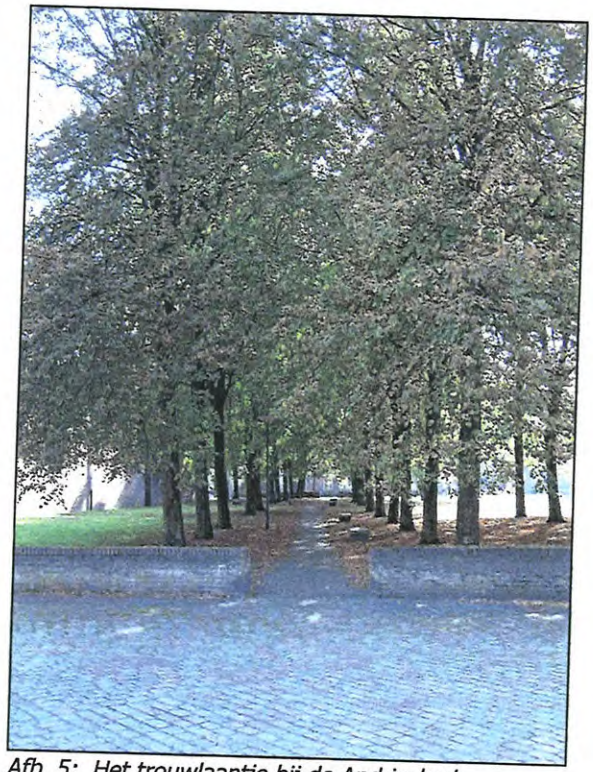

Afb. 5: Het trouwlaantje bij de Andrieskerk

3 Analyse en visie

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt vanuit de inventarisatie een analyse opgesteld waarna een visie wordt vormgegeven. Hiervoor wordt een schematische indeling gebruikt:

1. Structuur (punten, lijnen en vlakken en de betekenis van de bomen daarbinnen: de vorm en aantallen waarin bomen geplaatst zijn, bepaalt de structuur);
2. Inrichting (de kwalitatieve, kwantitatieve en ruimtelijke invulling van de structuur: hoe is de structuur vormgegeven);
3. Instandhouding functionaliteit en kwaliteit van de structuur (hoe kan de structuur optimaal in stand worden gehouden).

Eén van de voorwaarden voor het slagen van het bomenbeleid is het creëren van draagvlak bij politiek en belanghebbenden.
Het is belangrijk alle betrokken partijen te informeren over de visie en strategie; wat is de intentie en hoe wordt gedacht die vorm te geven. Hiervoor is een communicatie traject onmisbaar.

3.1.1 SWOT-analyse*

Voor de analyse is gebruik gemaakt van een zogenoemde SWOT-analyse* op de drie onderdelen structuur, inrichting en instandhouding. In deze analyse worden – intern gericht – sterktes en zwaktes en – extern – kansen en bedreigingen in kaart gebracht. Per onderdeel wordt kort de SWOT-analyse ingekaderd.

3.1.2 Visie

De visie van de gemeente is: Nuenen is een bomenbolwerk. Met de visie, verwoord in het bomenbeleid wordt de intentie uitgesproken bomen één van de karakteristieke elementen te laten worden van de gemeente Nuenen.
Daarvoor wil zij:

- Kenmerkende structuren vastleggen en in stand houden;
- Ecologische waarde zekerstellen;
- Zorgvuldig omgaan met waardevolle en gelegenheidsbomen;
- Aandacht geven aan de instandhouding van de leefbaarheid van de woonomgeving met inachtneming van het belang van de boom daarbij.

Dit om toekomstperspectief te geven aan een gezond en gevarieerd bomenareaal.

3.2 Structuur

3.2.1 Analyse op de structuur

SWOT-analyse

Sterk:
- structuur – grotendeels – herkenbaar en in tact
- lijst waardevolle en gelegenheidsbomen
- landschapsbeleidsplan
- ecologische structuren* zijn vastgesteld door provincie

Zwak:
- structuren zijn niet vastgesteld
- geen beleidsformulering
- criteria voor de lijst van waardevolle en gelegenheidsbomen ontbreken

Kansen:
- snelle verankering mogelijk in bestemmingsplannen
- snelle verankering mogelijk in verkeersplannen en rioleringsplannen
- bomenbeleidsplan
- groenstructuurplan
- reconstructie wegen en straten

Bedreigingen:
- toenemende (auto)mobiliteit
- stedelijke verdichting en uitbreidingsplannen*
- ontwatering en verdroging

3.2.2 Uitgangspunten voor de visie op de bomenstructuur

Om de visie met betrekking tot de bomenstructuur voor de gemeente Nuenen c.a. te kunnen formuleren zijn twee algemene stellingen als uitgangspunt genomen:

1. Bomen maken deel uit van de openbare ruimte of van de buitenruimte, zowel privé als openbaar. Hiermee maken ze deel uit van het straatbeeld en de straat maakt samen met de architectuur van de bebouwing deel uit van de stedenbouw.
2. Stedenbouw, architectuur en openbare ruimte zijn altijd gebonden aan een bepaalde periode; ontworpen op basis van de vormgevende opvattingen van dat moment en op basis van de economische situatie. Het in stand houden van dit oorspronkelijke samenspel wordt van het grootste belang geacht.

Omdat uitvoering van beide stellingen het eindbeeld van de openbare ruimte creëert en het belang van het vasthouden van het "oorspronkelijke samenspel" binnen de openbare ruimte verschillend is, worden schaalniveaus onderscheiden waarbij meer of minder vrijheid bestaat ten aanzien van de keuze van de boomsoort. Deze schaalniveau's zijn:

- historische linten;
- moderne hoofdontsluitingen;
- wijkontsluitingswegen en buurt- of woonstraten;
- ecologische structuren;
- parken.

De drie eerder genoemde vormgevende disciplines stedenbouw, architectuur en openbare ruimte worden ook wel "de stabiele driehoek" genoemd.

De reden dat ze aan elkaar gekoppeld worden is dat de stedenbouwkundige structuur, de architectuur en de vormgeving van de openbare ruimte in dezelfde periode worden ontwikkeld.

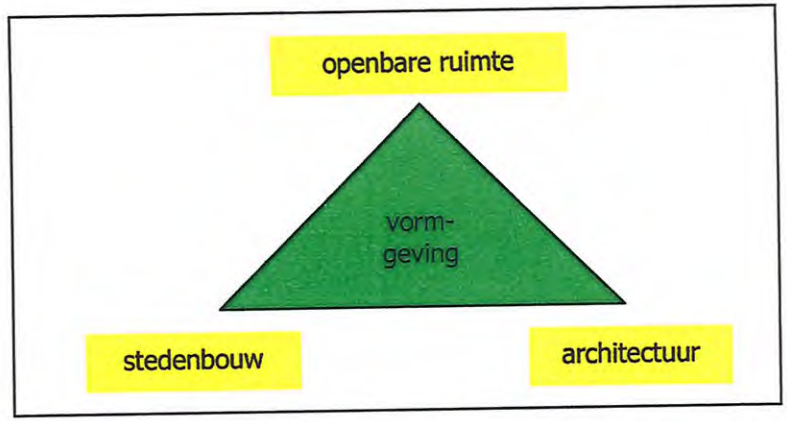

Bomen maken onderdeel uit van de openbare ruimte. De openbare ruimte is (samen met de architectuur) onderdeel van de historisch - stedenbouwkundige structuur. Wanneer men over één van de drie vormgevende disciplines spreekt, dient deze tevens in relatie te worden gebracht met de andere twee.
Voor wat betreft de openbare ruimte is de aangebrachte hiërarchie en typologie van groot belang. Het zijn de dragers van het oorspronkelijke stedenbouwkundig ontwerp.
Stedenbouwkundige structuren kennen over het algemeen een veel grotere levensduur dan architectuur en openbare ruimte. Vooral in de openbare ruimte is er de laatste vijftig jaar veel veranderd. Het gemotoriseerde verkeer is enorm toegenomen. Auto's moeten parkeerruimte hebben en om de veiligheid te waarborgen zijn veel verkeersvoorzieningen noodzakelijk geworden. Zo brengt de invoering van de 30-km zones relatief veel esthetische vervuiling met zich mee. Dure elementen in de openbare ruimte zoals rozenperken, pergola's, bloembedden en dergelijk zijn uitbezuinigd. Ook het gedrag in de openbare ruimte is op veel gebieden veel grover en meer vervuilend geworden. Het beeld van de openbare ruimte is hiermee onrustig geworden.
Ondergronds speelt, minder zichtbaar, hetzelfde probleem: de ondergrondse infrastructuur is intensief uitgebreid, waardoor knelpunten ontstaan bij de ontwikkeling en inrichting van de openbare ruimte.

3.2.3 Visie op de bomenstructuur

Onderscheid wordt gemaakt tussen:

- de historische structuur (de lange linten en de dorpskern);
- de moderne structuur;
- de wijkontsluitingswegen;
- de stedenbouwkundige cellen;
- de parken en de ecologische structuur.

De historische linten en de centraal gelegen driehoekige karakteristieke open ruimtes vertegenwoordigen een periode van circa 650 jaar historie. Daarmee zijn ze zeer waardevol en wordt geadviseerd ze zoveel mogelijk in tact te laten cq. in oorspronkelijke staat terug te brengen.

Het feit dat de moderne structuur gescheiden van de historische structuur is aangelegd is zonder twijfel een verstandige beslissing geweest. Hiermee is enerzijds een toereikend ontsluitingssysteem gerealiseerd voor het "grote Nuenen" en het betekent anderzijds dat het historische ontsluitingssysteem niet 'opgeblazen' en daarmee vernietigd is.

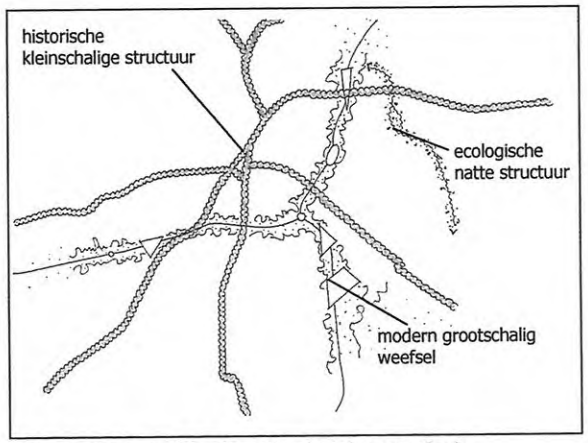

Afb. 6: Ruimtelijke karakteristieke weefsels

Bovendien heeft Nuenen landschap in beslag genomen vanwege de uitbreidingen, maar meteen ook iets teruggegeven door een ecologische en groene buffer en verbindingszones te realiseren. Voorbeelden hiervan zijn geluidswallen aan de Smits van Oyenlaan en langs de 'Helmondweg' en het natuurpark Lobroec.

In de kern zijn tevens drie parken van de gemeente terug te vinden: Park, Houtrijk en park Roosdonck*, het park dat tegenover het gemeentehuis ligt. Deze karakteristieke groene 'vlekken' binnen de gemeente met een duidelijke eigen identiteit en een verblijfsfunctie kenmerken zich door solitaire bomen van de eerste en tweede grootte*.
Naast deze parken komen in de gemeente vele plantsoenen voor. Deze plantsoenen 'kleden de woonomgeving aan' of hebben een verkeersgeleidende functie. Voor de structuur hebben deze snippers een ondergeschikte betekenis. Voor de inrichting wordt gekeken naar de woonwijk waar het plantsoen is gesitueerd of de weg waarlangs deze is gelegen.

De historische en de moderne structuur liggen door de gehele gemeente Nuenen. Het behoud van de historische structuur en het inrichten van moderne structuur inclusief de wijkontsluitingswegen en bijzondere annex structurele elementen is verheven boven inspraak.

Zodra het gaat om buurten of woonstraten kan er soepeler omgegaan worden met wensen en belangen van de bewoners zelf. Hierbij dient wel rekening gehouden te worden met een zuiver typologische benadering van het oorspronkelijke ontwerp. Bedoeld wordt dat de status van wat er stedenbouwkundig wordt ontwikkeld ook in de openbare ruimte herkenbaar moet zijn: een straat is een straat, een erf een erf en een hof een hof enzovoorts. De drie onderdelen van de stabiele driehoek van stedenbouwkundige, architectonische en openbare ruimte karakteristiek moeten met elkaar in verband gebracht worden.

In de meeste gevallen is het toereikend de bewoners van de heersende waarden en kwaliteiten op de hoogte te brengen en ze in dat kader mee te laten beslissen over de gewenste wijzigingen of aanpassingen.

In de visie wordt niet alleen het onderscheid gemaakt tussen de historische structuur, de moderne structuur en de stedenbouwkundige 'cellen' (de woonwijken), maar ook wordt de karakteristiek ervan typologisch zuiver gesteld en zelfs wordt er gezocht naar herkenbare kenmerkende tegenstellingen.

De historische structuur kenmerkt zich door continuïteit. Het profiel* van de openbare ruimte is van oorsprong een driedeling in berm – rijweg – berm of trottoir – rijweg – trottoir. Vanuit de historie wordt de rijweg geflankeerd door bomenrijen. De typologie is: 'straat met laanbeplanting'. Later zijn daar parkeerstroken aan toegevoegd.

Het verdient aanbeveling te streven naar een continu profiel in zowel het landschappelijke buitengebied, binnen de bebouwde kom (de jongere woonwijken) als in het historische centrum. De afwijkingen moeten gezien worden als incidenten of kansen om het karakter van de lange linten te versterken of te verbijzonderen. Hierbij spelen de waardevolle en gelegenheidsbomen een belangrijke rol.

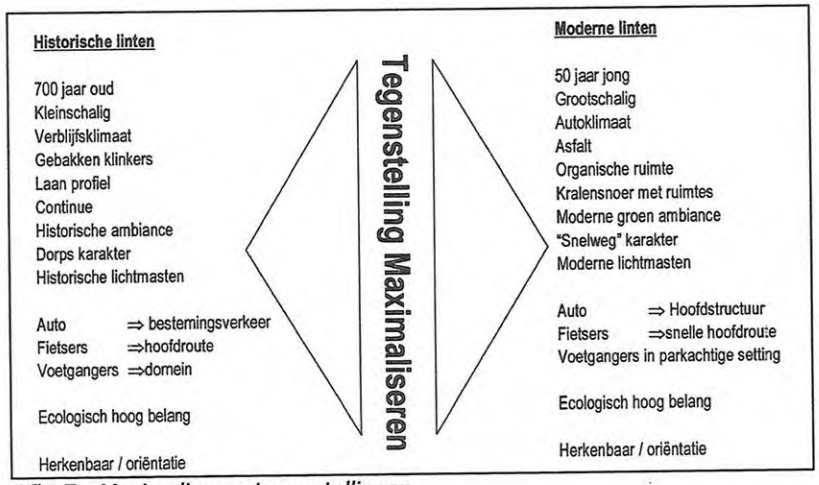

Afb. 7: Maximaliseren tegenstellingen

In de historische en moderne structuur komen bijzondere plekken voor. Meestal liggen die op punten waar wegen aansluiten of kruisen. In volgorde van belangrijkheid worden aangegeven:

1. de driehoekige karakteristieke open ruimte **Park** als belangrijkste en meest betekenisvolle plek in de historische kern. Het verdient aanbeveling de randen van het park meer als pleinachtige ruimten in te richten. In dit nieuwe concept van "pleinpark" en "kloppend hart" krijgt de meest centrale plek van Nuenen nieuwe betekenis in de ontwikkeling van een "groot Nuenen". Het gemotoriseerde verkeer zou binnen het nieuwe concept van "pleinpark" minder ruimte moeten krijgen en het verblijven dient versterkt te worden. Park is voorgedragen als Rijksmonument; dit is randvoorwaardelijk voor een eventuele andere inrichting;
2. de kleinere **driehoekige karakteristieke open ruimte (Berg) met de monumentale linde** kan als bijzondere plek gehandhaafd worden. Een tegenstelling van drukte en stilte zou hier mogelijk de karakteristiek van beide karakteristieke open ruimtes kunnen versterken;
3. de **entree van de historische kern** vanaf de Europalaan de Parkstraat in, welke onder het thema "poort" ingericht of herkenbaar gemaakt moet worden, geeft uiting aan de schaalverschillen tussen het historische Nuenen en het groot Nuenen anno 21^{e} eeuw .

Vervolgens zijn er drie bijzondere plekken in het moderne systeem:

4. de zeer herkenbare rotonde 't Pluuke, die met meer kracht en ruimtelijkheid benaderd dient te worden;
5. de plek bij de rotonde bij bedrijventerrein Berkenbos, waar men komende vanuit westelijke richting Nuenen binnenkomt, die als een soort (tol)poort vormgegeven is
6. en als laatste een plek waar de historische structuur de moderne kruist (kruising Papenvoortsedijk en Smits van Oyenlaan) en waar dit gegeven veel krachtiger vorm gegeven mag worden.

Op en nabij de historische en moderne structuren komen behoorlijk veel gelegenheids- en waardevolle bomen* voor. Indien deze in de

laanstructuren opgenomen worden, valt de oorspronkelijke betekenis weg. Ze dienen solitair te staan en een eigen plek te krijgen en met veel zorg in stand gehouden te worden.

In de analyse gaat het erom de meest in het oog springende onderdelen van een bepaalde wijk te herkennen en als zodanig te waarderen. Soms zijn ze nog oorspronkelijk en origineel, maar soms zijn er in een sluipend proces oorspronkelijke elementen verdwenen en zijn er nieuwe (soms niet passende) aan toegevoegd. Hierdoor is een esthetisch vervuilend proces gestart, waarbij de waarde van de stabiele driehoek stedenbouw – architectuur – openbare ruimte aangetast is geraakt en daardoor uit balans. Het is van belang voor elke wijk de typologische kernmerken te noteren en ze te vertalen in dit bomenbeleidsplan.

3.3 Inrichting

3.3.1 Analyse op de inrichting

SWOT-analyse

Sterk:
- Gebruik duurzame soorten in hoofdstructuren;
- Gebruik minder duurzame soorten bij renovaties van de laatste tien jaar (in de wijken).

Zwak:
- Geen eenduidig vastgesteld beleid op soortkeuze;
- Te dicht op particulier eigendom;
- Kleine plantafstand;
- Onvoldoende groentechnische capaciteit;
- Ontbreken van een eenduidig boombestek.

Kansen:
- Bomenbeleidsplan;
- Bestemmingsplan;
- Integrale aanpak inrichting (boven- en ondergronds);
- Mondige burgers.

Bedreigingen:
- Toenemende (auto)mobiliteit;
- Stedelijke verdichting;
- Mondige burgers;
- Meerdere functies in dezelfde ruimte.

3.3.2 Visie op de inrichting

Het gegeven van volledige tegenstellingen tussen oud en nieuw (moderne structuren versus historische radialen) dient volledig benut te worden, door de inrichting volslagen tegengesteld te kiezen. Bijvoorbeeld door de oude profielen oorspronkelijk te maken met bijbehorende natuurlijke en historisch verantwoorde materialen (zoals gebakken klinkerkeien) en idem dito straatmeubilair. Bovendien dient men de laanbeplanting te herstellen. Het nieuwe

systeem wordt ruim, groen en met moderne materialen en straatmeubilair ingevuld zoals asfalt en betonnen producten.

Alleen door een uiterst heldere en consequente inrichting van de openbare ruimte kan men verbetering aanbrengen in het gevoel van sociale onveiligheid en de problemen in oriëntatie en herkenbaarheid. Een logische opbouw van de boomstructuren en de openbare verlichting (grootte, soort en het plaatsingsprincipe) kan hierin enige helderheid verschaffen en structuurondersteunend werken. De inrichting van de eerder genoemde plantsoenen wordt gerelateerd aan de structuuronderdelen waar ze langs of in liggen. Dit betekent dat bomen van de eerste grootte (langs hoofdstructuren en wijkontsluitingswegen) en tweede grootte (in de cellen) worden geplaatst tenzij hiervoor de ruimte ontbreekt.

De ecologische structuren moeten minimaal worden ingericht: de oorspronkelijke natuurlijke verschijningsvorm moet zoveel als mogelijk worden behouden bij de inpassing binnen de woonomgeving.

Parken kunnen, als gebieden met een eigen identiteit, worden ingericht met gebruik van specifieke materialen. Inpassing binnen eventueel aanwezige karakteristieke structuren blijft hierbij een randvoorwaarde: wordt een park geprojecteerd op een oorspronkelijke karakteristieke structuur, dan moet de inrichting van het park hierop worden aangepast met gebruik van verantwoorde materialen die passen binnen die structuur.

Bij (her)inrichting moet rekening gehouden worden met ondergrondse technische infrastructuur, lichttoetreding, sociale controle en politiekeurmerk, het straatprofiel, verkeersveiligheid, ziektegevoeligheid, keuze van verhardingsmaterialen en bodemverbetering. Het koppelen van deze aspecten aan de boomstructuur leidt tot een evenwichtige en zorgvuldige inrichting.

Doorvertaling van bovenstaand principe leidt tot de volgende uitgangspunten:

- Op de historische hoofdstructuur wordt gekozen voor inlandse eiken (Quercus robur). Deze boom werd van oudsher geplant langs deze verbindende lijnen in het landschap in deze omgeving. Om dit historisch aspect te behouden worden de eiken geplant in een laanbeplanting. Hierbij kan van buiten naar binnen het ritme van de laanbeplanting worden onderbroken door incidenteel prioriteiten te leggen bij andere functies als parkeren.
- Op de moderne hoofdstructuur wordt vooral gekozen voor bomen van de eerste grootte die afwijken van de boomsoortkeuze langs de historische linten. Amerikaanse eiken, esdoorns en platanen zijn goede keuzes langs deze structuuronderdelen. Ook krijgt de beplanting langs de moderne structuur een veel meer organisch karakter. Soms worden bomen groepsgewijs aangebracht, op andere plaatsen wordt ruimte geboden aan andere aspecten zoals struweel, gazon, ruig gras of zelfs kunst. Ook kunnen in deze structuur de bomen in een rij aangeplant zijn maar dit zijn uitzonderingen op de beschreven regel. Inheemse soorten worden hier niet uitgesloten. De verwisseling met de historische structuur moet echter worden vermeden. Een groep inlandse eiken in een organisch verband kan wel maar terughoudend.
- Op de wijkontsluitingswegen wordt waar mogelijk gekozen voor bomen van de eerste grootte die per wijk behoren bij de oorsprong van de wijk, bijvoorbeeld beuk, esdoorn of linde. De inlandse eik wordt hier niet toegepast. Per wijk of gebied wordt de keuze consequent doorgevoerd, zodat een eenduidig beeld ontstaat. Indien soorten van de eerste grootte niet langs de gehele wijkontsluitingsweg mogelijk zijn, wordt dus gekozen voor bomen van de tweede grootte, bijvoorbeeld es, els of haagbeuk.
- Binnen de stedenbouwkundige cellen wordt meer ruimte geboden aan de behoefte, de wens van de bewoners. Gekozen wordt voor bomen van de tweede grootte tenzij dit ruimtelijk niet mogelijk is. Dan wordt gebruik gemaakt van bomen van de derde grootte, bijvoorbeeld bloemes of sierpeer. Hierbij wordt rekening gehouden met de ontstaansperiode van het blok.

- Binnen de ecologische structuren worden minimale inrichtingsmaatregelen genomen; de oorspronkelijke ontwikkeling is het uitgangspunt.
- Parken zijn belangrijke verblijfsgebieden waarbij bomen een ondersteunende functie hebben. In principe is voldoende ruimte voor bomen van de eerste grootte, maar zijn ook bomen van een andere grootte toepasbaar.

Consequenties voor het aanlegbestek

Voor de realisatie van bovenstaande visie is het onontbeerlijk een eenduidig bestek te hebben voor de aanleg, waarin onder andere aandacht moet worden gegeven aan:

- Kwaliteitseisen van het plantmateriaal;
- Transport en bewaarvoorschriften;
- Groeiplaatsvoorschriften;
- Wijze van aanplant;
- Onderhoud gedurende de eerste jaren na aanplant;
- Oplevering/overdracht van aanlegfase naar beheerfase.

Daarnaast is het, omwille van een langdurige instandhouding van groot belang dat:

- Ontwerper en beheerder tijdig met elkaar aan tafel gaan om ideeën, ervaringen en visies uit te wisselen.
- Beheergericht ontworpen wordt, zodat in een later stadium ontwerpgericht beheerd kan worden en daarom
- Doelstellingen (beelden) in de tijd worden bepaald.

Deze aspecten worden uitgewerkt in het beheerprogramma.

3.4 Instandhouding

3.4.1 Analyse op de instandhouding

SWOT-analyse

Sterk:

- Lijst waardevolle en gelegenheidsbomen;
- APV.

Zwak:

- Geen vastgestelde visie op structuur en inrichting en daarmee op instandhouding structuur en inrichting;
- Ontbreken van meerjarenprogramma;
- Ontwerpkeuze leidt tot rommelig beeld;
- Gebrek aan bescherming binnen de kroonprojectie*;
- Geen vastgestelde visie wat betreft beheer bosplantsoen;
- Bescherming van bomen heeft geen hoge prioriteit;
- Geen koppeling tussen bouw- en kapvergunning;
- Niet up-to-date onderhoudsbestek;
- Gebrek aan middelen;
- Gebrek aan waarborg continuïteit vakinhoudelijke kennis;
- Afhankelijkheid externen.

Kansen:

- Bomenbeleidsplan;
- Integrale aanpak instandhouding;
- Mondige burgers;
- Bestemmingsplan.

Bedreigingen:

- Mondige burgers;
- Groei van de boom;
- Lange duur voordat eindbeeld is bereikt (boompje groot, plantertje dood).

3.4.2 Uitgangspunten voor de visie op de instandhouding

Onder instandhouding wordt verstaan het in stand houden van functionaliteit en de kwaliteit van de structuur. Hiervoor is een aantal instrumenten beschikbaar:

- Beheerplan;
- Handvatten bij wijzigingen in de (openbare) ruimte;
- Regulering en handhaving.

Voor de instandhouding van de functionaliteit en de kwaliteit van de structuur zullen de beschikbare instrumenten moeten worden aangescherpt, verbeterd of soms zelfs moeten worden gecreëerd.

3.4.3 Visie op de instandhouding

Beheerplan
Binnen het beheerplan wordt invulling gegeven aan de opdracht de functionaliteit en de kwaliteit van de structuur in stand te houden. Hierbij wordt aandacht besteed aan klein en groot onderhoud en aan het (meerjaren-) boomvervangingsprogramma. Het huidige bestek wordt hierop aangepast.

Handvatten bij wijzigingen in de (openbare) ruimte
Ook bij wijzigingen in de (openbare) ruimte wordt vastgehouden aan de eerder opgestelde visie wat betreft structuur en inrichting. Wijziging van dit beeld dient in overleg plaats te vinden. Het bestemmingsplan is een hulpmiddel bij de bescherming van de oorspronkelijke uitgangspunten.
Ook komen financiële kengetallen beschikbaar, zodat consequenties van ingrepen in de ruimte vooraf kunnen worden aangegeven. Vóór de aanleg van werken zijn voorschriften van kracht voor bescherming van bomen tegen bouwverkeer, bodemverdichting, tak- en stamschade, etc.

Regulering en handhaving
Om de boom(structuur) in Nuenen in stand te houden is ook een adequate regulering en handhaving onmisbaar. Op basis van de APV kunnen boomstructuren beter worden beschermd. Particuliere bomen die waardevol zijn, moeten worden behouden en daarnaast kan er beter worden gecontroleerd of de APV wordt nageleefd.

Afb. 8: Karakteristieke bomen bij particulier: momenteel kapvergunningvrij!

Er wordt een sanctiebeleid opgesteld waarin het mogelijk is boetes of een herplantplicht op te leggen. De methode Raad is hierbij een hulpmiddel.
Het instellen van een bomenfonds wordt onderzocht op haalbaarheid. Uit dit fonds kan herplant of herstel van de structuur worden bekostigd.

Verschillende niveaus
Binnen de hoofdstructuren worden de moderne en de oude structuur onderscheiden. De moderne structuur heeft een andere vorm van regulering nodig dan de oude. Bij historische linten ligt het accent in eerste instantie op instandhouding van de structuur, maar daarna zeker ook op de individuele boom, omdat deze – op termijn zeker – monumentaal van karakter is of wordt. Bij moderne structuren ligt het accent op het beeld en pas op individuele bomen als deze opgenomen zijn in de lijst van waardevolle en gelegenheidsbomen. Voor de wijkontsluitingswegen ligt het accent op bescherming van het beeld; binnen de cellen op instandhouding van structuur en beeld met het accent op de leefbaarheid voor bewoners.

4 Strategie

Om de visie te kunnen vormgeven wordt een strategie ontwikkeld. Deze strategie moet leiden tot een onderbouwd en gedragen beleid voor het duurzaam instandhouden van een gezond en gevarieerd bomenbestand in Nuenen.

Deze strategie volgt opnieuw de opbouw uit het hoofdstuk "Analyse en Visie":

4.1 Structuur

Om de visie op de bomenstructuur te kunnen realiseren moeten de volgende stappen worden genomen:

1. Identificatie;
2. Vaststelling;
3. Opname in bestemmingsplannen en andere beleidsplannen.

4.1.1 Identificatie

De structuren zoals deze worden onderscheiden, kunnen per gebied in kaart worden gebracht. Dit maakt duidelijk hoe de verschillende onderdelen van de bomenstructuur vervolgens ingericht en beheerd moeten worden. Het totaal overzicht voor de gemeente Nuenen c.a. is toegevoegd in de bijlagen. Hieronder volgen de onderscheiden gebieden en de daarbij horende indeling:

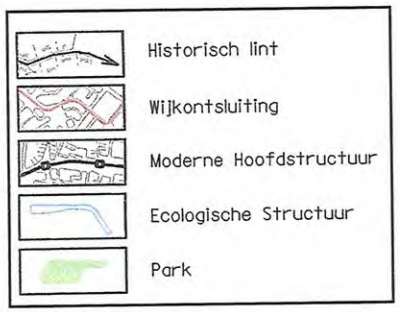

Afb. 9: Legenda bij de gebiedskaartjes

Nuenen, de oude kern en jaren vijftig en zestig (blokken 1 t/m 4)
Binnen dit gebied worden de historische linten gevormd door Parkstraat, Park, Berg, Kerkstraat, Beekstraat, Papenvoort en Boordseweg. De wijkontsluiting wordt gevormd door Panakkers, Weverstraat en Vincent van Goghstraat. De Europalaan en de Smits van Oyenlaan vormen de moderne structuur. In dit gebied worden de volgende parken onderscheiden: Park, park Houtrijk en park Roosdonck.

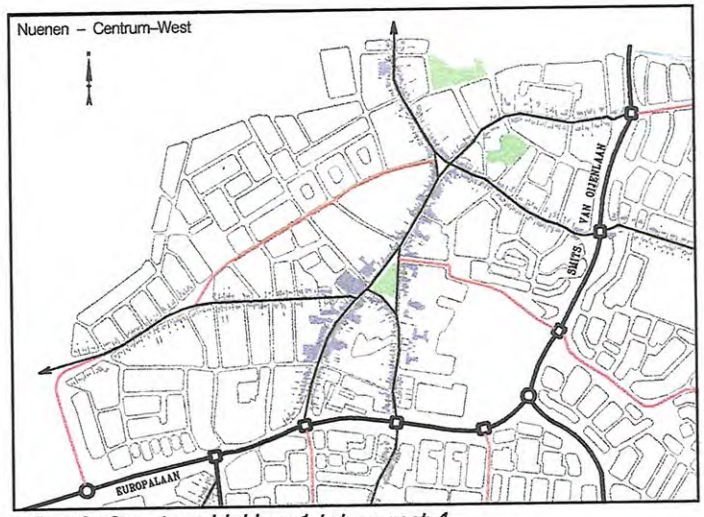

Afb. 10: Structuur blokken 1 tot en met 4

Jaren zeventig en tachtig (blokken 5 en 6)
Binnen dit gebied vormen de Opwettenseweg, Lyndakkers, Oude Kerkdijk en Enodedreef de historische linten. Vallestap, Meierijlaan, Hoge Brake, Refeling, Klamperlaan, Brabantring en A. Pootlaan zijn de wijkontsluitingswegen. Naast de reeds genoemde Europalaan en Smits van Oyenlaan is de Geldropsedijk onderdeel van de moderne structuur.

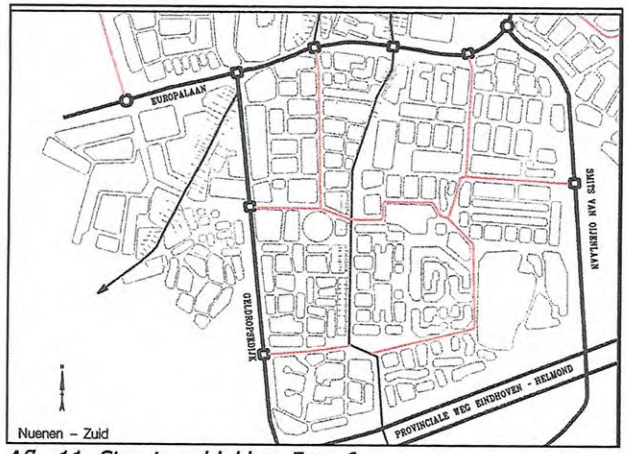

Afb. 11: Structuur blokken 5 en 6

Jaren negentig tot heden (blok 7)
De historische linten worden gevormd door de Beekstraat en het fietspad langs de Papenvoortsedijk. De wijkontsluiting wordt gevormd door Laan van Nuenhem, Nuenderbeekselaan, Laan ter Catten en de Papenvoortsedijk. De moderne structuur wordt weer gevormd door de Smits van Oyenlaan. In dit gebied is de Hooijdonkse Beek onderdeel van de ecologische structuur.

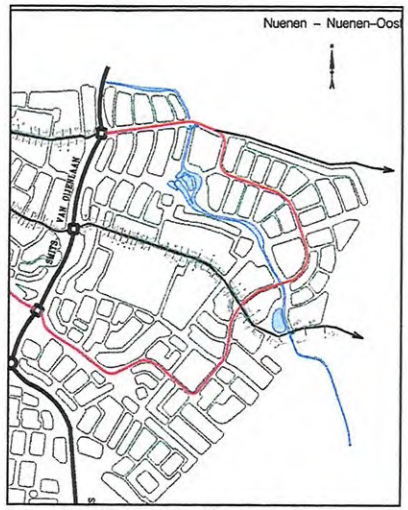

Afb. 12: Structuur Nuenen Zuid

Eeneind, wonen en bedrijven I en II (blok 8)
Oude Dijk, Eeneind, Kruisakker en Collseweg vormen de historische linten. Collse Hoefdijk en Geldropsedijk die gezien zouden kunnen worden als moderne hoofdstructuur vallen buiten de context van dit plan (buiten de bebouwde kom).

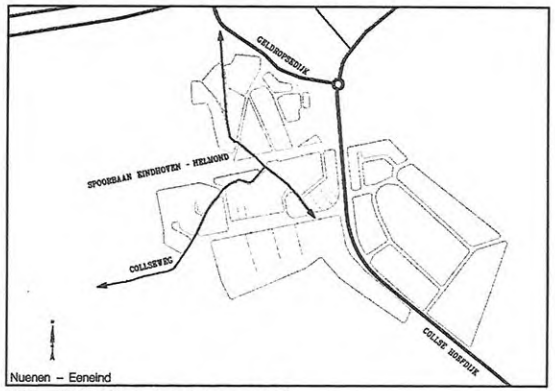

Afb. 13: Structuur Eeneind

Gerwen en Nederwetten
Binnen de kern Gerwen vormen de Gerwenseweg, Heuvel en Ruiterweg het historisch lint. In Nederwetten wordt de historische structuur gevormd door Eikelkampen, Hoekstraat en Soeterbeekseweg.

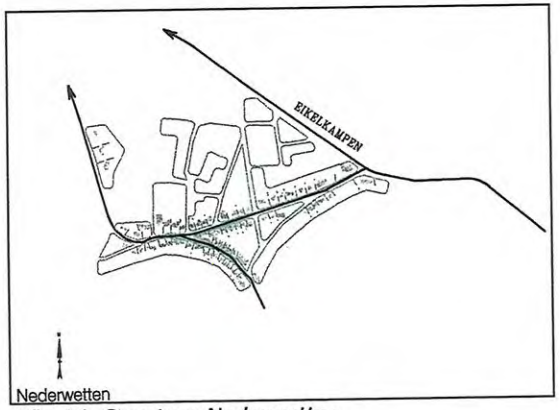

Afb. 14: Structuur Nederwetten

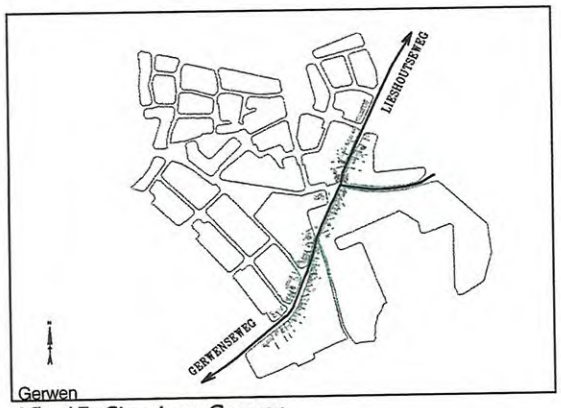

Afb. 15: Structuur Gerwen

4.1.2 Vaststelling

Het bomenbeleidsplan wordt vastgesteld door de gemeenteraad van de gemeente Nuenen c.a. Hiermee stelt zij ook de in paragraaf 4.1.1 opgestelde detailstructurering vast.

Het bomenbeleidsplan is met de vaststelling een kader voor alle ruimtelijke (beleids-) plannen. Dus alle ingrepen in de openbare ruimte moeten worden afgestemd op bovenstaand uitgangspunt.

4.1.3 Opname in bestemmingsplannen en andere beleidsplannen

Binnen het bomenbeleidsplan wordt onderscheid gemaakt tussen de historische hoofdstructuur, de moderne hoofdstructuur, de structuur langs wijkontsluitingswegen en de invulling in de verschillende onderscheiden blokken (woon- en eventueel werkgebieden). Hiermee worden verschillende niveau's onderscheiden. De ecologische structuren, parken en de waardevolle en gelegenheidsbomen komen in deze verschillende niveau's voor.

Voor het verankeren van deze structuren voor een duurzame instandhouding is het belangrijk deze op te nemen in andere beleidsplannen. Het belangrijkste plan hiervoor is het bestemmingsplan dat wordt gebruikt om aanvragen voor bouwvergunningen te toetsen. Als een bouwaanvraag niet in strijd is met het bestemmingsplan, kan de bouwvergunning niet worden geweigerd. Door de structuren en de waardevolle en gelegenheidsbomen op te nemen in de verschillende bestemmingsplannen, worden deze wezenlijke onderdelen van de boomstructuur dus beter beschermd.

Ook in andere beleidsplannen zoals een "stedenbouwkundige" visie of een groenstructuurplan is het noodzakelijk deze opbouw in ruimtelijke structuren te volgen.

Doelstelling is bestaande bomen zoveel als mogelijk te behouden; het verwijderen van bomen uit gemarkeerde structuren is niet toegestaan.

4.2 Inrichting

Om de visie op de inrichting te kunnen realiseren moeten de volgende stappen worden genomen:

- Kaders opstellen voor de profielen voor:
  - historische linten;
  - moderne structuren;
  - wijkontsluitingswegen;
- Kaders opstellen voor de inrichting binnen de
  - cellen;
  - ecologische structuren;
  - parken;
- Procedure opstellen om te komen tot de inrichting;
- Koppeling maken tussen bouw- en kapvergunning.

Keuze van boomsoorten is altijd afhankelijk van de boven- en ondergronds beschikbare ruimte, grondsoort en waterhuishouding.

4.2.1 Profiel historische linten

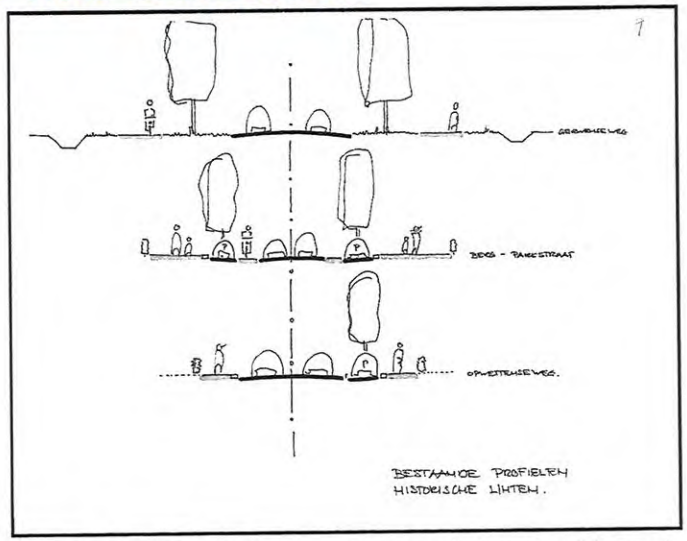

Afb. 16: Voorbeeld opbouw profielen van buiten naar binnen de bebouwde kom

De doorgaande structuur van buiten naar binnen de bebouwde kom heeft een typerende opbouw. Deze historische linten kunnen worden versterkt in hun oorspronkelijkheid door waar mogelijk alleen langzaam verkeer toe te laten en de inrichting authentiek te maken of te houden. De volgende kaders worden meegegeven aan de inrichting van de historische structuur:

- Van buiten naar binnen de bebouwde kom het profiel van de rijbaan continueren en overige functies verdichten binnen de beschikbare ruimte;
- Ondergrondse infrastructuur aanpassen aan het bovengronds gewenst profiel;
- Klinkerverharding (geen asfalt) toepassen;
- Bomen in een boomstructuur plaatsen;
- In principe inlandse eiken toepassen;
- Plantafstand van buiten naar binnen de bebouwde kom afhankelijk van de behoefte vergroten door binnen het 'ritme' van de boomstandplaatsen incidenteel bomen uit te laten vallen ten behoeve van andere functies (het ritme van de plantafstand verandert dus niet; er vindt incidenteel uitwisseling plaats van boom naar een andere functie);
- Aankleding (straatmeubilair) aan het oorspronkelijke tijdsbeeld aanpassen.

4.2.2 Profiel moderne structuren

In tegenstelling tot de historische structuur hebben de profielen van de moderne structuren in de gemeente Nuenen voldoende ruimte; de verschillende functies met een ruimteclaim kunnen relatief eenvoudig geplaatst worden.
De volgende kaders worden meegegeven aan de inrichting van de moderne structuur:

- Profiel aanpassen aan de doorstroomfunctie van het verkeer;
- Verkeersgeleidend groen op organische wijze situeren;
- Ondergrondse infrastructuur eenduidig situeren; kabels en leidingen in kabelgoten en riolering onder de verharding;
- In principe bomen van de eerste grootte, anders dan de inlandse eik toepassen;
- Aankleding (straatmeubilair) aan het oorspronkelijke tijdsbeeld aanpassen.

4.2.3 Profiel wijkontsluitingswegen

In paragraaf 4.1.1 "Identificatie" zijn voor de onderscheiden delen van Nuenen wijkontsluitingswegen toegewezen overeenkomstig de indeling van het Verkeersveiligheidsplan. Deze wegen hebben een ontsluitende functie van het woongebied.
De volgende kaders worden meegegeven aan de inrichting van de structuur van de wijkontsluitingen:

- In principe bomen van de eerste grootte gebruiken, aangepast aan het tijdsbeeld van het woongebied dat ontsloten wordt. Indien onvoldoende ruimte beschikbaar is bomen van een lagere grootte gebruiken;
- Voor de onderscheiden wijkontsluitingswegen gelden de volgende boomsoorten als mogelijke invulling:
  - Panakkers: esdoorn of es;
  - Weverstraat: veldesdoorn;
  - Vincent van Goghstraat: moeraseik;
  - Vallestap, Klamperlaan, Meierijlaan: linde;
  - Refeling, Brabantring, A. Pootlaan: es;
  - Laan ter Catten: es;
  - Laan van Nuenhem, Nuenderbeekselaan: moeraseik.
- De profielen en de materialen van de wijkontsluitingswegen aanpassen aan het tijdsbeeld van het woongebied dat ontsloten wordt;
- De ondergrondse infrastructuur eenduidig situeren; kabels en leidingen in kabelgoten en riolering onder de verharding.

4.2.4 Inrichting binnen de cellen

- Nieuwe situaties of veranderende wensen van (aanwonende) burgers kunnen vragen om nieuwe vormgeving of herziening van de inrichting;
- Uitgaan van bomen van de tweede grootte tenzij de ruimte dit niet toelaat;
- Bomen moeten passen in de oorspronkelijke stedenbouwkundige periode;
- Rekening houden met ondergrondse infrastructuur, lichttoetreding, sociale controle, politiekeurmerk, verkeersveiligheid, straatprofiel, ziektegevoeligheid, keuze van verhardingsmaterialen en bodemverbetering.

	Oude kern	50-60	70-80	90-nu	Gerwen	Neder-wetten
Bloknr.	1	2-4	5-6	7-8		
Es	x	x	x	x	x	x
Esdoorn	x	x	x	x	x	x
Els	x	x	x	x	x	x
Haagbeuk	x	x	x	x	x	x
Lijsterbes	x	x	x	x	x	x
Prunus (sierkers)	x	x	x	x	x	x
Acacia		x			x	
Amberboom		x	x	x		
Krenteboompje			x	x		
Boomhazelaar			x	x	x	
Japanse noteboom				x		
Katsuraboom			x	x		
Linde	x	x	x		x	x
Magnolia (beverboom)		x	x		x	
Sierappel			x	x	x	
Schijnbeuk			x	x		
Sierpeer			x	x	x	
Valse Christusdoorn			x	x		
Zelkova		x	x	x	x	
Berk		x	x	x	x	

Tabel toepassing boomsoorten binnen cellen.

4.2.5 Inrichting ecologische structuren

Van nature ecologisch waardevolle structuren worden ingepast in de woonomgeving met minimale aanpassing. De oorspronkelijke natuurlijke verschijningsvorm wordt gehandhaafd en in deze structuren worden geen bomen geplant.

4.2.6 Inrichting parken

Parken kunnen, als gebieden met een eigen identiteit, worden ingericht met gebruik van specifieke materialen. Inpassing binnen eventueel aanwezige karakteristieke structuren blijft hierbij een randvoorwaarde: wordt een park geprojecteerd op een oorspronkelijke karakteristieke structuur, dan moet de inrichting van het park hierop worden aangepast met gebruik van verantwoorde materialen die passen binnen die structuur.

4.2.7 (Her)inrichtingsprocedure

Bij aanpassingen in de openbare ruimte of bij nieuwe aanleg wordt onderscheid gemaakt tussen de hoofdstructuren (historisch, modern en zelfs de wijkontsluitingswegen) en cellen. Bij de hoofdstructuren staat de keuze voor de bomen min of meer vast. Overleg in deze situatie heeft een sterk informatief gehalte. Binnen de cellen bestaat meer ruimte voor inspraak. Deze inspraak dient echter wel plaats te vinden binnen de geschetste profielen van de onderscheiden cellen. Bij elke wijziging in de openbare ruimte wordt een aantal procesfasen doorlopen:

- Initiatief:
  het initiatief voor de wijziging van de inrichting van de openbare ruimte kan bij diverse partijen liggen. Het is voor de gemeente van belang open te staan voor deze initiatieven. In deze fase wordt alle informatie verzameld die relevant kan zijn (gewenste functionaliteit, kwaliteit elementen, beleving en wensen van bewoners, etc);
- Definitie:
  wanneer besloten is het initiatief te honoreren wordt onderzocht wat verandert. Tevens worden in deze fase de projectorganisatie en –planning gemaakt inclusief de momenten waarop gecommuniceerd wordt met de diverse belanghebbenden;
- Programma:
  in deze fase worden de programma's van eisen opgesteld vanuit de diverse belanghebbenden (ruimtelijke ordening, realisatie, beheer, bewoners, etc);
- Voorontwerp:
  na het vaststellen van het programma van eisen kan een voorlopig ontwerp opgesteld worden. Dit voorlopig ontwerp wordt vrijgegeven voor consultatie en inspraak. De verschillende gemeentelijke disciplines toetsen op financiële, technische en functionele aspecten en handhaving. De beheerder stelt een globaal beheerplan op;
- Definitief ontwerp:
  de reacties uit de voorgaande fase worden uitgewerkt tot een definitief ontwerp. Dit definitieve ontwerp wordt opnieuw getoetst op financiële, technische en functionele aspecten en handhaving. De beheerder stelt nu het definitief beheerplan op. De belanghebbenden worden geïnformeerd;
- Voorbereiding:
  het definitief ontwerp wordt vertaald naar een bestek met bestektekeningen. Er wordt gecontroleerd of het bestek nog in overeenstemming is met het eerder geformuleerde programma van eisen. In deze fase wordt ook opdracht verstrekt aan de uitvoerende partij;
- Realisatie:
  in deze fase kunnen geen aanpassingen meer worden doorgevoerd, tenzij onvoorziene omstandigheden daartoe aanleiding geven.
  Voor, tijdens en na de realisatie worden de verschillende belanghebbenden op de hoogte gehouden van de voortgang van het project. Bij de eerste oplevering worden de belanghebbenden betrokken;
- Nazorg:
  vaak worden projecten pas na een tweede oplevering definitief overgedragen. De evaluatie van de uitvoering van het project vindt plaats. Hierbij dienen opnieuw de belanghebbenden betrokken te worden. Na deze fase start het beheer.

In de gemeente Nuenen c.a. is in april 2003 de notitie "Randvoorwaarden en checklist reconstructie woonstraten en erven in de gemeente Nuenen c.a." vastgesteld die uitvoering geeft aan de hier omschreven procedure.
Bij herinrichtingvraagstukken zal altijd het bestaande bomenbestand worden gehandhaafd, tenzij de herinrichting dit niet toelaat.

4.2.8 Koppeling bouwvergunning / kapvergunning

De opname van delen van de boomstructuur in het bestemmingsplan is de beste garantie om delen van deze structuur duurzaam te beschermen. Daarnaast moeten de procedures voor bouwvergunning en kapvergunning op elkaar afgestemd worden om ook op deze wijze zoveel mogelijk onnodige kap te voorkomen.
De bouwverordening is een landelijke verordening die op zichzelf staat en getoetst wordt aan onder andere het bestemmingsplan. Binnen de bouwverordening vindt toetsing plaats op basis van kwaliteit, veiligheid en esthetica van bouw. De koppeling met de consequenties van een nieuwbouw voor eventuele houtopstanden* wordt hierin niet gedaan; formeel staat dit immers los van de toetsingseisen voor de bouw.

Veel gemeenten kennen het probleem dat het verlenen van een bouwvergunning het gevolg kan hebben dat een houtopstand moet verdwijnen. Vaak wordt dan een kapvergunning verleend, omdat het ongebruikelijk is de uitvoering van een bouwvergunning te laten stuiten door de weigering van een kapvergunning.

Hierom wordt in de procedure voor het verlenen van een bouwvergunning direct door de ambtenaar Bouw- en Woningtoezicht (BWT) een beoordeling gemaakt van de gevolgen van het verlenen van een bouwvergunning voor eventuele houtopstanden. Dit geldt niet alleen voor de feitelijke bouwlocatie, maar ook voor de uitvoering van de bouw en faciliteiten voor de opgeleverde bouw:

- kunnen de werkzaamheden worden uitgevoerd zonder dat onherstelbare schade wordt aangericht aan houtopstanden;
- welke maatregelen moeten worden getroffen voor het beschermen van houtopstanden;
- kan het werk worden uitgevoerd in een periode waarin schade als gevolg van bronnering* wordt uitgesloten;
- komen bij de bouw dakgoten, daklijsten, uitritten, etc. buiten voor de houtopstanden – ook op langere termijn – noodzakelijke locaties.

Direct in de termijn van aanvraag van een bouwvergunning wordt door de ambtenaar BWT de aanvrager geattendeerd op de gevolgen van de te volgen procedure.

4.3 Instandhouding

Voor de instandhouding zijn de volgende stappen van belang:

- Opstellen van een beheerplan;
- Vormgeven regulering voor bomen;
- Vormgeven handhaving voor bomen.

4.3.1 Opstellen beheerplan

Een beheerplan beschrijft de maatregelen die borging geven aan:

- Instandhouding van de structuur ("star");
- Instandhouding van het beeld en/of
- Instandhouding waardevolle en gelegenheidsbomen.

In een beheerplan is opgenomen een meerjarenplanning voor de vervanging. Daarnaast wordt in het beheerplan een lijst met financiële kengetallen opgenomen.

4.3.2 Vormgeven regulering voor bomen

Afgesproken wordt om beeldbepalende bomen of boomgroepen, die staan in tuinen en erven grenzend aan de openbare ruimte onder een kapverbod te laten vallen. Deze bomen worden ondergebracht bij artikel 4.5.2 sub. J3 van de APV: "de houtopstand is geplaatst op een door burgemeester en wethouder opgestelde lijst van waardevolle tuin- of erfbomen".

In Nuenen is de lijst met waardevolle en gelegenheidsbomen (in de APV ook wel de lijst van waardevolle tuin- of erfbomen) vastgesteld, met het oogmerk om de instandhouding te waarborgen.
De huidige lijst met waardevolle- en gelegenheidsbomen wordt uitgebreid met nog nader te inventariseren beeldbepalende bomen of boomgroepen in tuinen en erven grenzend aan de openbare ruimte.

De bedoelde bomen moeten aan de volgende criteria voldoen:
- Opvallend en beeldbepalend binnen een straat, laan, wijk of landschap (in één oogopslag waarneembaar);
- Vallend binnen de categorie laanbomen, parkbomen, straatbomen (maatstaven Nederlandse Dendrologische Vereniging);
- Een algemeen bekende levensduur van minimaal 50 jaar;
- Niet in een onherstelbaar slechte conditie verkerend waardoor volledig verval binnen 10 jaar kan worden verwacht;
- Geen schade of te verwachten schade aan bouwkundige elementen als gevolg van de boomgroei;
- Herkenbaarheid van de natuurlijke habitus*.

Hiernaast kan een aantal specifieke kenmerken van belang zijn:
- Dendrologisch waardevol, vanwege soort, leeftijd, grootte, zeldzaamheid;
- Ecologisch waardevol, vanwege plaatselijk ecosysteem (bijvoorbeeld een vleermuisboom);
- Bijzondere snoei- of groeivorm, bijvoorbeeld meerstammigheid;
- Cultuurhistorisch waardevol (herdenkingsboom*, markeringsboom, kapelboom, geadopteerde boom);
- Onderdeel van het Beschermd Gemeentelijk Dorpsgezicht.

4.3.3 Handhaving formuleren

De historische linten en de moderne hoofdontsluitingen worden "star" benaderd. Dat wil zeggen dat een keuze voor profiel en boomsoort bepaald worden en ter goedkeuring voorgelegd aan de gemeenteraad.
De wijkontsluitingen worden "beperkt star" benaderd omdat de keuze van de boomsoort en de beplantingsdichtheid kan variëren; van belang is hier dat het "type" boom moet passen in de oorspronkelijke stedenbouwkundige periode. De keuze voor de boomsoort binnen de woonbuurten krijgt hiermee meer ruimte. Bij de keuze dient wel rekening te worden gehouden met randvoorwaardelijke factoren als ondergrondse technische infrastructuur, lichttoetreding, sociale controle etc.
Binnen de ecologische structuren wordt terughoudend omgegaan met het planten van bomen. Als aanplant of herplant toch wenselijk wordt geacht, wordt alleen gebruik gemaakt van inheems materiaal dat wordt geplant in organisch verband.
Om de handhaving in de gemeente Nuenen c.a. meer handen en voeten te geven wordt aan de volgende aspecten meer aandacht besteed:
1. Structuren duiden en waarborgen in bestemmingsplan;
2. Binnen hoofdstructuren ("star"):
   - Controle en
   - Handhaving op naleving APV;
   - Informatie burger.
3. Buiten hoofdstructuren ("flexibel")
   - Incidentele controle;
   - Handhaving op naleving APV;
   - Communicatie met burger en participatie in beheer.

5 Epiloog

In het bomenbeleidsplan voor de gemeente Nuenen, Gerwen en Nederwetten worden belangrijke stappen gezet om te komen tot het bereiken van de visie van de gemeente: "Nuenen is een bomenbolwerk".

Allereerst is de bomenstructuur vastgesteld. Vervolgens zijn handreikingen gedaan voor de inrichting van de structuur. Daarnaast is gekeken naar de instandhouding van de structuur en van de daarin bevindende elementen. Tenslotte zijn handvatten opgesteld voor het beheer van de bomenstructuur.
Per structuuronderdeel wordt in dit hoofdstuk een resumé gegeven.

5.1 Historische structuur

De historische structuur is vastgesteld voor de gehele gemeente. Daarbij is gekeken naar de kommen en naar de verbindende assen van deze kommen. Voor de inrichting is het van belang dat hier wordt gekozen voor de inlandse eik (Quercus robur).
Plantafstand van buiten naar binnen de bebouwde kom afhankelijk van de behoefte vergroten door binnen het 'ritme' van de boomstandplaatsen incidenteel bomen uit te laten vallen ten behoeve van andere functies (het ritme van de plantafstand verandert dus niet; er vindt incidenteel uitwisseling plaats van boom naar een andere functie).
Deze structuur moet een zeer duurzaam karakter krijgen. Om dit te realiseren is een aantal uitgangspunten gedefinieerd:

- In principe vindt geen inspraak over de boomsoort plaats;
- De wijze van inrichting van deze structuur is min of meer star;
- Kapvergunningen worden in principe niet verstrekt tenzij noodzakelijk vanuit veiligheidsoverwegingen;
- Voor de historische structuur geldt een actieve handhaving omdat vervanging veelal lastig is;
- De structuur wordt opgenomen in bestemmingsplannen;
- De structuur wordt opgenomen in andere ruimtelijke plannen;
- Het beheer is gericht op de instandhouding van de historische structuur;
- Vervanging van (delen van) de structuur loopt synchroon met reconstructies.

5.2 Moderne structuur

De moderne structuur die vastgesteld is, valt in de gemeente Nuenen voor het overgrote deel naast de historische structuur. Dit maakt het voor de gemeente mogelijk om een duidelijk onderscheid te maken tussen beide, voor de oriëntatie zo belangrijke, structuren te maken.
De inrichting van de moderne structuur krijgt een meer organisch karakter. De stroken groen langs deze structuur bieden over het algemeen ruimte aan een gevarieerde inrichting met bomengroepen, open plekken, bomenrijen, struweel, etc. De bomen in deze structuur zijn overwegend van de eerste en tweede grootte. De uitgangspunten voor deze structuur zijn in principe dezelfde als bij de historische structuur hoewel hier flexibeler, doch terughoudend, kan worden opgetreden.
Het beheer is ook hier erop gericht de structuur in stand te houden.

5.3 Wijkontsluitingen

Voor de oriëntatie binnen de wijken zijn wijkontsluitingswegen van groot belang. Bomen bieden hierbij belangrijke aanknopingspunten. Het is van belang hier per wijk een duidelijke herkenning te realiseren. Dit wordt gerealiseerd door een eenduidige soortkeuze per wijk. In principe worden bomen van de eerste grootte gebruikt, aangepast aan het tijdsbeeld van het woongebied dat ontsloten wordt. Indien onvoldoende ruimte beschikbaar is, worden bomen van een lagere grootte gebruiken.
De uitgangspunten zijn conform de historische structuur met als belangrijkste uitzondering dat hierbij geen sprake is van duurzame instandhouding. De herkenbaarheid van deze structuur is het belangrijkst.
De inrichting is 'beperkt' star wat inhoudt dat indien eenmaal een soort bepaald is, hier niet van afgeweken kan worden. Variatie in cultivar* is wel mogelijk.

5.4 Cellen

In het bomenbeleidsplan is duidelijk aangegeven dat Nuenen gegroeid is. De inrichting en instandhouding worden afgestemd op de ontstaansperiode van de wijk. Binnen deze gebieden is veel inspraak mogelijk. Per gebied zijn echter kaders opgesteld zodat belanghebbenden weten wat de (keuze-) mogelijkheden zijn bij een nieuwe inrichting van hun gebied.
Ook wordt bij de handhaving hier minder aandacht besteed aan de duurzame instandhouding van de boom maar meer op de duurzame instandhouding van de leefbaarheid van de omgeving.
Hier wordt gekozen voor bomen van de tweede grootte. Waar dit niet mogelijk is worden bomen geplant van de derde grootte. Bij de leefbaarheid van de woonomgeving speelt ook de inrichting van particuliere erven een belangrijke rol. Met name bomen in tuinen grenzend aan de openbare ruimte hebben vaak een beeldbepalend karakter. Daarom dienen deze bomen ook zo veel mogelijk behouden te blijven. Binnen de APV worden oplossingen hiervoor opgenomen.

5.5 Ecologische structuren

Van nature ecologisch waardevolle structuren worden ingepast in de woonomgeving met minimale aanpassing. De oorspronkelijke natuurlijke verschijningsvorm wordt gehandhaafd en in deze structuren worden in principe geen bomen geplant.

5.6 Parken

Parken kunnen, als gebieden met een eigen identiteit, worden ingericht met gebruik van specifieke materialen. Inpassing binnen eventueel aanwezige karakteristieke structuren blijft hierbij een randvoorwaarde: wordt een park geprojecteerd op een oorspronkelijke karakteristieke structuur, dan moet de inrichting van het park hierop worden aangepast met gebruik van verantwoorde materialen die passen binnen die structuur.

5.7 Waardevolle en gelegenheidsbomen

De lijst met waardevolle en gelegenheidsbomen wordt aangepast. De bomen die op deze lijst voorkomen moeten duurzaam in stand worden gehouden. Uitgangspunten hierbij:

- Kapvergunningen worden in principe niet verstrekt tenzij noodzakelijk vanuit veiligheidsoverwegingen;
- Voor de waardevolle bomen geldt een actieve handhaving omdat vervanging veelal onmogelijk is;
- Waardevolle bomen worden opgenomen in bestemmingsplannen en overige ruimtelijke plannen;
- Het beheer is gericht op instandhouding van het element (de boom);
- Particulieren worden geassisteerd (advisering) bij het in stand houden van de waardevolle boom.

5.8 Bomenbolwerk?

Is de gemeente Nuenen c.a. met het vaststellen van dit bomenbeleidsplan het bomenbolwerk dat zij graag zou willen zijn? Het antwoord daarop is: Nee!
Echter met de vaststelling is een belangrijke stap gezet in de richting van een duurzame instandhouding van de bomenstructuur van Nuenen. Het biedt veel handvatten om instrumenten te ontwikkelen, aan te passen en/of uit te werken. In het volgende hoofdstuk wordt een indicatie gegeven van deze instrumenten.

Door de vaststelling van het bomenbeleidsplan kan wel de volgende stelling worden hard gemaakt:

Nuenen wordt een bomenbolwerk!

6 Implementatie

Voor het implementeren van het bomenbeleidsplan dient een aantal producten ontwikkeld, aangepast of nader uitgewerkt te worden. Onderstaande lijst is een indicatie van de producten, gerubriceerd naar de in het bomenbeleidsplan gehanteerde indeling:

- Structuur
  - Stedenbouwkundige visie: het Bomenbeleidsplan wordt verwerkt in de nog te ontwikkelen stedenbouwkundige visie. Deze wordt in 2004 opgesteld.
  - Groenstructuurplan: het Groenstructuurplan staat voor 2006/2007 op de planning. Ontwikkeling is afhankelijk van financiële middelen die door de gemeenteraad beschikbaar worden gesteld. Het groenstructuurplan zal de in het bomenbeleidsplan geformuleerde uitgangspunten overnemen.
  - Bestemmingsplannen: tussen 2003 en 2005 worden de bestaande bestemmingsplannen geactualiseerd. In deze actualisatieronde wordt de bomenstructuur (m.n. de hoofdstructuur en de waardevolle en gelegenheidsbomen) in de bestemmingsplankaart verwerkt.
  - Lijst waardevolle en gelegenheidsbomen: deze lijst is geactualiseerd tot juli 2003. Aanvullende inventarisatie van beeldbepalende, waardevolle en gelegenheidsbomen op erven en in tuinen grenzend aan de openbare ruimte vindt plaats in 2003 en 2004. De huidige lijst wordt medio 2003 voorgelegd aan het college van B&W.
- Inrichting
  - Procedure planontwikkeling: de gemeente Nuenen c.a. heeft maandelijks afstemmingsoverleg voor projecten. Hierbij moeten alle disciplines die betrokken zijn bij de openbare ruimte hun inbreng leveren. Binnen dit overleg is het mogelijk om tijdig invloed uit te oefenen op de aanleg en/of instandhouding van bomen. Dit overleg zal de komende jaren verder uitontwikkeld worden.
  - Beheertoets* inclusief lijst financiële kengetallen: de beheerder heeft de mogelijkheid tijdig inbreng te hebben in voornoemd overleg. Op deze wijze is een goede garantie op beheerbaarheid te verkrijgen. Areaaluitbreiding betekent extra benodigde beheermiddelen. De beheerder vraagt momenteel extra budget aan op basis van cijfers uit de begroting. Deze cijfers die elk jaar worden geactualiseerd, zijn gebaseerd op IMAG-norm* en ervaring. Desondanks zal in het kader van het op te stellen beheerprogramma opnieuw moeten worden bekeken of de cijfers toereikend zijn voor duurzame instandhouding van de bomenstructuur.
  - Koppeling bouwvergunning/kapvergunning: eind 2002 is een procedure opgesteld door de afdeling Bouw- en Woningtoezicht waarbij bij elke bouwaanvraag wordt gekeken naar aanwezig groen en bomen. Deze procedure wordt medio 2004 geëvalueerd.
  - Elementencatalogus*: in het Bomenbeleidsplan zijn reeds voorbeelden van elementen per structuuronderdeel genoemd. Nadere uitwerking, ook voor niet groene elementen, zal moeten plaatsvinden. Per reconstructie of nieuwe aanleg zal een dergelijke catalogus worden opgesteld, conform de in het Bomenbeleidsplan uitgezette filosofie.
  - Bestek* aanleg bomen: Per situatie wordt een nieuw bestek opgesteld. De aspecten zoals deze zijn verwoord in het Bomenbeleidsplan zullen daarbij worden meegenomen, waarbij een bepaalde mate van standaardisering wordt overwogen.
  - Bestek overig (bescherming te handhaven bomen): de voorwaarden die de Vereniging Stadswerk heeft opgesteld met betrekking tot werkzaamheden bij te handhaven bomen, zullen worden verwerkt in de voorschriften naar de aannemers.

- Instandhouding
  - Beheerplan: in 2003/2004 wordt een beheerprogramma, inclusief werkplan en bijbehorende bestekken, voor groen en bomen opgesteld. Hierbij wordt een afweging gemaakt tussen beeld- en frequentiebestek, al dan niet in de RAW-systematiek*. Het Bomenbeleidsplan zal als uitgangspunt gelden.
  - APV: de APV wordt jaarlijks geëvalueerd en indien nodig en na overleg met de gemeenten Mierlo en Geldrop aangepast. De volgende evaluatie vindt plaats in het voorjaar van 2004.
  - Bomenonderzoek bomen ouder dan 50 jaar: dit onderzoek vindt 3-jaarlijks plaats conform VTA-systeem* en heeft in 2002 voor het laatst plaatsgevonden. Uit deze inspectie voortkomende 'aandachts-bomen' worden jaarlijks bekeken. Bij eventuele vervanging zal worden gehandeld conform Bomenbeleidsplan.

Bij herinrichtingsplannen of nieuwe uit- of inbreidingen zal in overweging worden genomen of een visueel beeld kan worden gegeven van de situatie van de woonomgeving na een aantal jaren.

7 Naschrift

7.1 Deelnemerslijst

Stuurgroep:
Gemeente Nuenen:

- dhr. F. Verhallen
- mw. B. Hontelez
- dhr. P. van Mierlo
- dhr. H. Polderman
- dhr D. Senders
- mw. J. van Esch
- mw. J-L Withaar

V&T Kring:

- dhr. B. Tooren

Klankbordgroep:
dhr. F. van Asten
dhr. H. Franke
dhr P. Gielen
mw. N. Linders
mw. B. Rozendaal
dhr B. de Smit
dhr. T. Verlijsdonk
dhr. W. van Weert

dhr. B. Tooren (geen klankbordgroeplid; wel aanwezig)
dhr. L.J. Purmer (geen klankbordgroeplid; wel aanwezig)
dhr. H. Polderman (geen klankbordgroeplid; wel aanwezig)
mw. B. Hontelez (voorzitter)

7.2 Dankwoord

Mensen hebben bomen nodig

Iedereen heeft bomen in de buurt, in de tuin, in de straat of in het park of een bos dichtbij. We zijn daar zo aan gewend, dat het niet meer opvalt. Pas als je je voorstelt hoe ons leven er zonder bomen uit zou zien, krijg je een onbehaaglijk gevoel.

Uit onderzoek is gebleken dat de natuur veel effect heeft op de gezondheid van mensen. We blijven geestelijk en lichamelijk gezonder als we meer zicht hebben op de natuur. Bomen in een stad of in ons dorp zijn derhalve gemakkelijke en goedkope gezondmakers.
Bekend is dat huizen 10% meer waard kunnen zijn met bomen in de tuin of in de straat. Daar kun je als huizenbezitter dus van profiteren. Een groene gemeente als Nuenen biedt iedereen meer kans op welvaart en welzijn.

Voor de gemeente Nuenen is het bomenbestand zowel voor het leefmilieu in de bebouwde omgeving als voor de cultuurhistorische waarde een kostbaar erfgoed. Echter, ons bomenbestand komt, vanwege onder andere verkeersintensiteit, reconstructies en stedenbouwkundige aanpassingen steeds meer in het gedrang. De zorg voor dit erfgoed was de aanleiding tot het beschrijven van een onderbouwd bomenbeleid. Bij uitvoering hiervan wordt Nuenen een **bomenbolwerk**.

Aan het bomenbeleidsplan is gewerkt door een klankbordgroep, bestaande uit een vertegenwoordiging van diverse Nuenense organisaties en verschillende medewerkers van de ambtelijke organisatie.
Het geheel is begeleid en uitgevoerd door het bureau V & T Kring.

Namens Burgemeester en Wethouders spreek ik mijn waardering uit voor de wijze waarop deze beleidsvisie tot stand is gekomen en dank met name de klankbordgroepleden die op vrijwillige basis bijdrage en inzet hebben geleverd.

Frans Verhallen
Wethouder gemeente Nuenen

8 Bijlagen

8.1 Overzichtskaart structuren

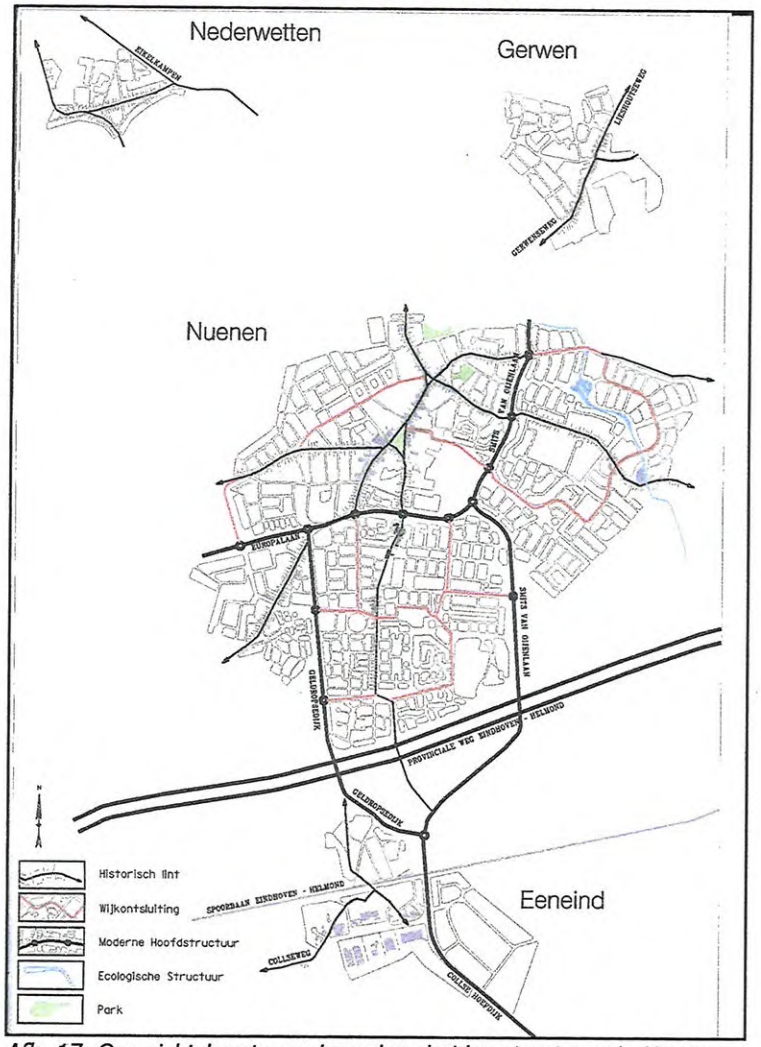

Afb. 17: Overzichtskaart van de onderscheiden structuren in Nuenen, Gerwen en Nederwetten.

8.2 Kaart waardevolle en gelegenheidsbomen

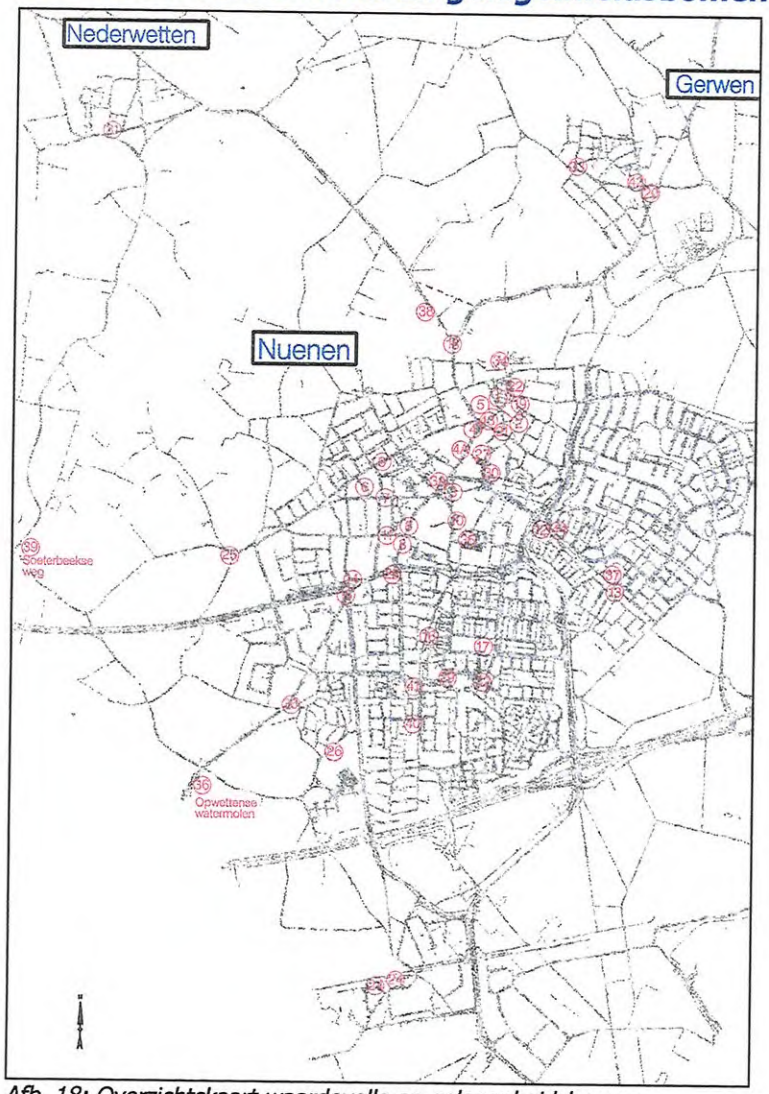

Afb. 18: Overzichtskaart waardevolle en gelegenheidsbomen.

8.3 Verklarende woordenlijst

Abiotische factoren: factoren die niet biotisch zijn: niet bestaand uit levende organismen.
Adoptie: een boom kan geadopteerd worden door instanties als stichtingen, scholen, bedrijven
Algemeen belang: belang dat voor een meerderheid van de bevolking of maatschappelijk gezien overwegend is.
Antropogene elementen: elementen die in de openbare ruimte zijn aangebracht door de mens.
APV: Algemene Plaatselijke Verordening; de verordening zoals die door de gemeente Nuenen is vastgesteld en aan de hand waarvan gehandhaafd kan worden .
Bakenboom: boom op een markante plaats in het landschap die als herkenningspunt dienst doet.
Beeldbepalende boom: boom die – subjectief gezien – markant en opvallend is; bijvoorbeeld het straatbeeld bepaalt of vanuit de openbare ruimte goed zichtbaar en daardoor een bepalend beeld is.
Beheertoets: toets van de beheerconsequenties van inrichtingsvoorstellen of –wijzigingen.
Belevingswaarde (hoge ~): de waarde die iets vertegenwoordigt in de algemene beleving: met een (hoge) beleving gewaardeerd wil zeggen dat in het algemeen de waarde maatregelen en investeringen tot instandhouding rechtvaardigt.
Biotisch milieu: milieu dat bestaat uit levende organismen.
Blokken: onderscheiden geografische eenheden, gebouwd in een langere (bijvoorbeeld twintig jaar) periode.
Bronnering: kunstmatige – meestal tijdelijke – verlaging van de grondwaterstand door middel van bemaling met pompen.
Cultivar: kunstmatig geteelde variëteit binnen een familie van plant- en boomsoorten.
Dendrologie: leer van de houtachtige gewassen. Dendrologisch waardevol betekent derhalve 'van bijzondere betekenis voor die leer' zoals bijvoorbeeld een zuivere vertegenwoordiger van een soort (genenreservoir).
Ecologische structuur: in het landschap zichtbare en aanwijsbare samenhang van ecologische (natuurlijke) elementen.
Elementencatalogus: verzameling van de elementen die in de openbare ruimte worden gebruikt, van verhardingsmaterialen tot lichtmasten en parkbanken.
Gelegenheidsboom: boom die wordt geplant bij een speciale belangrijke gelegenheid en ook als zodanig wordt geregistreerd in de lijst 'Waardevolle en gelegenheidsbomen'.
Grensboom: markeert grens van een perceel, begin van een pad of de plaats van een waterloop.
Grootte: bomen worden in drie grootten ingedeeld om inzicht te krijgen in de hoogtegroei:
Een boom van de eerste grootte zal onder normale omstandigheden een hoge leeftijd en grote afmetingen (18 tot 30 m.) krijgen. Hij groeit gewoonlijk niet zo snel en vormt een dichte kroon die veel schaduw geeft.
Een boom van de tweede grootte is meer opgaand en luchtig van kroon. Hij groeit veel sneller, bereikt gewoonlijk een leeftijd van 50 tot 80 jaar en takelt aan het einde van deze periode snel af. In het algemeen is de maximale grootte 12 tot 18 m.
Een boom van de derde grootte blijft kleiner (6 tot 12 m.) en heeft vaak een betrekkelijk korte levenscyclus (ongeveer 25 tot 30 jaar).
Habitus: groeivorm van de boom zoals die zonder ingrepen van buitenaf wordt: zuilvormig, rond, piramidaal maar ook los, compact, dicht.
Herdenkingsboom: boom die geplant wordt bij een herdenking en ook als zodanig wordt geregistreerd.
Houtopstanden: alle vrijstaande solitaire bomen en stroken en wallen van houtige gewassen, van struiken tot bossen.
IMAG-norm: norm voor het onderhoud van elementen in de openbare ruimte, beschreven door het Instituut Mechanisatie Arbeid en Gebouwen. Deze norm wordt algemeen geaccepteerd en gebruikt voor bijvoorbeeld financiële en capaciteitsberekeningen.
Inboet: het vervangen van dood of ziek plantmateriaal.
Inbreidingsplan: plan om een open gebleven of ontstaan gebied binnen de bebouwde kom of binnen bebouwing in te vullen of in te richten.
Indringingsweerstand: weerstand die een boomwortel ondervindt bij het zoeken van ruimte in de ondergrond.
Kroezeboom: boom op een markante plaats, met een kruisbeeld (naam vooral gebruikt in het oosten van het land).
Kroon: het gestel van takken van de boom (het bladvormende en –verliezende gedeelte).

Kroonprojectie: de oppervlakte van de grond die recht onder de kroon van de boom ligt. In het algemeen de ruimte die een boom nodig heeft als doorworstelbare ruimte.
Kruis- of kapelboom: geplant naast een kapel of kruisbeeld om de locatie te benadrukken.
Markeringsboom: geplant ter markering zoals grensbomen* in het agrarisch gebied af bakenbomen* langs rivieren.
Methode Raad: waarderingsmethode aan de hand van vijf criteria om de waarde van een boom te bepalen bijvoorbeeld ingeval de boom sterft of moet verdwijnen en een evenredige schadeloosstelling te kunnen bepalen.
Moederbestek: beschrijving van de werkzaamheden in aantal en hoeveelheid die moeten worden uitgevoerd bij een werk, om als onderlegger te kunnen worden gebruikt bij aanbesteding en uitvoering.
Monumentale boom: boom die door vorm, leeftijd, soort en standplaats een zo grote waarde gekregen heeft dat die als monument kan worden beschouwd en ook als zodanig wordt geregistreerd in de lijst 'Waardevolle en gelegenheidsbomen'.
Mythologische betekenis: bijvoorbeeld een Kroezeboom* of een Wodanseik*.
Natuurwaarde: vanwege het belang voor het (plaatselijke) ecosysteem; een boom biedt bijvoorbeeld plaats aan zeldzame plant- of diersoorten zoals vleermuizen of korstmossen.
Opkronen: het wegzagen van de onderste takken van de kroon bijvoorbeeld om hoge vrachtwagens (vuilnisauto's) en bussen ongehinderd te kunnen laten passeren. Opkronen dient in een zo vroeg mogelijk stadium te gebeuren om de wondgrootte te beperken.
Plakoksels: ongezonde aanhechting van zware takken aan de boom door een fout in de groei: dit soort takken groeit omhoog zonder een stevige verbinding te hebben met de stam, waardoor breuk in een latere fase te verwachten is.
Profiel: aanzicht van een straat: meest bekend als getekende doorsnede van hoe de straat met alle elementen eruit zou moeten zien.
Park Roosdonck: in het kader van dit plan gegeven naam voor het park naast het gemeentehuis, ingegeven door de molen 'Roosdonck'.
RAW-systematiek: wijze van opbouw en beschrijving van bestekken die algemeen als standaard wordt gehanteerd door zowel overheid als aannemers. RAW staat voor: Rationalisatie en Automatisering Grond-, Water- en Wegenbouw.
SWOT-analyse: analyse waarbij van een bepaalde situatie de sterktes en zwaktes (strenghts en weaknesses) en kansen en bedreigingen (opportunities en threats) in beeld worden gebracht.
Variant groengeleding: in het structuurplan Nuenen, Gerwen en Nederwetten uit 1999 worden twee ruimtelijke varianten onderscheiden, waarbij de 'variant groengeleding' een aantal vormen van groene elementen op regionaal en gemeentelijk niveau beschrijft die voor het bomenbeleidsplan relevant zijn.
VTA-systeem: systeem waarbij de conditie van bomen (periodiek) gecontroleerd wordt. VTA staat voor: Visual Tree Assessment.
Waardevolle boom: boom die algemeen als waardevol wordt gezien en ook als zodanig wordt geregistreerd in de lijst 'Waardevolle en gelegenheidsbomen'.
Wonden: schade aan boom (tak, stam of kroon) als gevolg van aanrijdingen of snoeiwerkzaamheden.
Zeldzaamheid: een boom is zeldzaam als hij bijvoorbeeld uniek is in hoogte, omvang, leeftijd, groeivorm als gevolg van natuurlijke omstandigheden.